

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1882. Andra Kammaren. N:o 50.

Lördagen den 6 Maj.

Kl. 7 e. m.

§ 1.

Fortsattes den i förmiddagens sammanträde började öfverläggningen rörande punkten I mom. A uti Stats-Utskottets utlåtande N:o 14 b, i anledning af ej mindre Kongl. Maj:ts proposition angående löneförbättring åt lärare vid de allmänna läroverken och vissa pedagogier, högre lärarinneseminariet samt folkskolelärareseminiarierna m. m., än äfven särskilda inom Riksdagen väckta motioner, rörande dels de allmänna läroverken och dels folkskoleväsendet.

Ang. löneförbättring för elementarlärare m. m.
(Forts.)

Herr Lyth erhöll ordet och yttrade: Då jag vid 1875 års riksdag motionerade om ett anslag af 12,000 kronor till understöd åt enskilda läroverk, föranleddes jag dertill till en del af pedagogisk hänsyn, enär jag ansåg nyttigt, att en täflan uppstode emellan de allmänna och de enskilda läroverken, af hvilka de förra måhända kunna i någon mån hafva anlag för att falla in i en väl mycket reglementerande enformighet, då för de senare faran åter ligger i möjligheten att erhålla en alltför löslig frihet i lärometoden; dels äfven af ekonomiska skäl, emedan jag ansåg, att om enskilda läroverk till något större antal uppstode i vårt land, skulle derigenom åtminstone i någon mån hämmas det alltmer växande behofvet af anslag till de allmänna läroverken. Jag tror äfven, att erfarenheten visat, att jag i detta mitt senare antagande hade rätt. Behofvet af anslag till våra allmänna läroverk har nemligen på de senare åren tilltagit på ett så oroväckande sätt, att vi knappt hafva råd att utgifva något mera. Jag torde i det afseendet endast behöfva erinra, att anslagen till dessa läroverk, som för 30 å 40 år sedan utgjorde 300 å 400,000 kronor, nu belöpa sig till en summa som närmar sig 3 millioner kronor. Vid det tillfälle jag nyss nämnde och då min motion föll i båda Kamrarne, uppträdde emot densamma äfven den ärade ordföranden i Stats-Utskottet. Han föranleddes, som jag tror, härtill icke så mycket af sitt hjertas öfvertygelse, som icke mera å embetets vägnar. Så mycket mera gläder det mig att nu få höra honom uttala sin välvilja för dessa samma enskilda läroverk, och jag ber att derför få hembära honom mitt hjertliga tack. I fråga om statens skyldighet att underhålla elementarskolan skall jag tillåta mig

Ang. löneför-
bättring för
elementar-
lärare m. m.
(Forts.)

att för Kammaren citera ett uttryck af Jules Simon från den tid, då han var undervisningsminister i Frankrike. Han säger nemligen på något ställe, »att staten bör i främsta rummet bekosta den primära undervisningen, derföre att denna är afsedd att meddela de kunskaper, staten fordrar af *alla* sina medborgare; den sekundära undervisningen åter bör staten tillhandahålla dem, som äro i tillfälle att af densamma begagna sig.» Jag tror, att det är en stor sanning, som i dessa ord blifvit uttryckt. Jag tror, att det är våra folkskolor, den primära undervisningen, som i främsta rummet bör af staten bekostas; den sekundära deremot, den som lemnas vid elementarläroverken, bör staten väl understödja, men icke helt och hållet bekosta. Jag ber, då jag nämner detta, att särskildt få vända mig till den förste talaren på göteborgsbänken. Han frågade nemligen, om man ansåg, att alla de barn, som nu åtnjuta fri undervisning vid våra elementarläroverk, skulle, om de fått betala sin undervisning, derföre hafva blifvit bättre eller vunnit något? Derpå vill jag svara, att de hade troligen vunnit så till vida, att många af dem, om de skolat betala för sin undervisning, aldrig hade kommit till skolan, och det tror jag hade varit nyttigast både för dem och för skolan. Men äfven derutinnan tror jag det skulle varit en fördel, om de fått betala sin skolgång, att de då kanhända skulle sätta mera värde på undervisningen; ty det förhåller sig verkligen så här i verlden, att man mera värderar det man pakostar något. Jag tror derföre det icke vara så farligt, om vi nu bifalla Kongl. Maj:ts förslag i denna del, hvilket jag åtminstone för min del skulle vilja understödja. Jag tänker härvid äfven på våra flickskolor. Då man fordrar kostnadsfri undervisning för våra gossar, hvarför icke fordra det äfven för våra flickor? Är då icke dessa senares uppfostran af fullt ut lika stor vigt som de förres? För min del anser jag det vara så. Visserligen föreligger icke den frågan nu, men jag tror, att våra flickskolor sköta sig mycket bra, fastän det understöd staten består dem är ganska ringa. Detta om själva principen; jag tror, som sagdt, att lärjungarne sjelfva böra i någon mån bidraga till sin undervisning vid elementarläroverken. Rörande åter den punkt, hvarom nu särskildt är fråga, får jag bekänna, att jag måste sluta mig till dem, som yrka afslag; och det gör jag derföre, att jag är öfvertygad, att man utan statsverkets ytterligare betungande skulle kunna bereda våra lärare i elementarläroverken den förbättring i lönevillkor, som de förtjena och behöfva och hvilken jag af hjertat unnar dem. Det har redan förut i dag blifvit omtaladt, hurusom läroverk finnas, der kostnaden för hvarje yngling, som der undervisas, uppgår till 500, 600, ja 700 kronor. Jag frågar er, mine Herrar, kan det väl vara lämpligt att bibehålla sådana läroverk? Det vore väl fördelaktigare för staten att inackordera dessa lärjungar vid ett enskildt läroverk; kostnaden skulle då icke blifva högre än 200 à 250 kronor för hvar. Detta vore i min tanke vida bättre än att bibehålla läroverk, der kostnaden blir så orimlig som jag nyss nämnde. Genom en indragning af dessa läroverk tror jag man skulle inbespara i det närmaste allt hvad som behöfves för en löneförbättring åt de återstående lärarne, och hvad derutöfver möjligen kunde erfordras anser jag böra fyllas af lärjungarne sjelfva. Jag skulle derföre gerna rösta för bifall

till reservanternas förslag, om icke, på sätt en talare på stockholmsbänken redan framhållit, så allvarsamma hinder mötte för dess antagande, att jag icke heller kan nu instämma med dem.

Slutligen vill jag, då jag nu har ordet, nämna, att jag för min del anser att, på samma gång som staten hädanefter icke bör gå längre, än den gjort hittills, uti att understödja elementarläroverken, den bör mera än förut omhägna vår folkskola, hvilken — deruti instämmer jag på det lifligaste med min vän på helsingborgsbänken — är i fullt lika stort behof af understöd som elementarläroverken.

Det är på grund af hvad jag sålunda i korthet anført, som jag ber att få yrka bifall till reservanternas förslag.

Herr Hægström: I likhet med åtskilliga föregående talare finner jag det föreliggande förslaget hafva en stor förtjänst deri, att man vill höja terminsafgifterna. Ty efter mitt förmenande är det alldeles obestriddigt, att en sådan åtgärd skulle bidraga till att från läroverken aflägsna åtskilliga, som, såsom jag vill erinra mig att en talares ord föllo på förmiddagen, äro särdeles obehämliga för skolstudier, de må vara födde af bemedlade eller af fattige föräldrar. Säkert är åtminstone, att tillloppet till våra skolor nu är alldeles för stort, isynnerhet om man tager i betraktande, att tendensen hos Riksdagen går ut på att minska i stället för att öka personalen inom embetsverken. Om nu ett ständigt ökad tillopp af lärjungar sker till våra elementarläroverk, och staten under tiden minskar tjenstemannabefattningarnes antal, huru skall det då gå med de många ynglingar, som efter aflagd studentexamen icke kunna få anställning i statens tjänst? Jag tror att, om statistiska uppgifter härom funnos att tillgå, vi litet hvar skulle häpna öfver det dåliga resultatet.

Jag gillar således förslaget om terminsafgifternas ökande. Men då man sammanknutit detta förslag med ett annat eller om höjande af elementarlärarnes löner, utan att man på samma gång ifrågasatt en omreglering af läroverken och examensväsendet vid universiteten, varom så länge varit fråga, så kan jag för min del icke lemna mitt bifall till det nu föreliggande förslaget. Det har på förmiddagen framhållits, i synnerhet af en talare på stockholmsbänken, att det skulle vara mycket hårdt, om elementarlärarne finge sitta emellan och om man — för att begagna hans kraftiga uttryck — skulle sätta en tumskruf på dem. Berodde denna omreglering endast på lärarne sjelfva, så skulle jag gifva honom rätt, men jag vill vara artigare än han och icke utlemna så viktiga faktorer som Kongl. Maj:ts regering och Riksdagen. Ty naturligtvis skulle icke elementarlärarne ensamme kunna genomdrifva frågans lösning, utan dervid måste ju äfven Kongl. Maj:t och Riksdagen medverka. Svårigheten ligger endast uti att blifva ense om hvad som skall göras, men säkert är, att alla önska en omreglering af läroverken.

Herrar Rubenson och Granlund talade om, i hvilken betryckt ställning dessa elementarlärare skulle för närvarande befinna sig. Jag tror dock för min del att de dervid målat för mycket i svart. Ty om jag ser efter i Kongl. Maj:ts proposition, finner jag att för de högst aflönade lärarne, såsom rektorerna, hvilka nu hafva 5,000 kronor i lön,

Ang. löneför-
bättring för
elementar-
lärare m. m.
(Forts.)

Ang. löneför- icke är föreslagen större aflöning än 5,500 kronor. Hela förhöjningen
bättring för skulle således för dem inskränka sig till endast 10 procent af den
elementar- för förra lönen, men är det icke mera som skiljer för att få dem nöjakt-
lärare m. m. tigt aflönade, torde det icke vara värdt att tala om att de äro färdiga
(Forts.) att svälta ihjel. Dessa elementarlärare, hvilka jag önskar allt godt
och hvilkas betungande kall jag förstår att uppfatta, innehafva dock
en fördelaktigare ställning än rikets öfrige tjenstemän, derföre att de
förra under sin semester icke behöfva ställa vikarier för sig. Detta är
en fördel, som, såvidt jag vet, icke tillkommer några andra statens
tjenstemän, men som, det erkänner jag, lärarne mycket väl behöfva.

Då man nu talar om, att det skulle vara så origtigt att afslå den
nu begärda löneförhöjningen, så vore det kanske icke utan sitt intresse
att se efter hvad som hittills gjorts för dessa lärare, och då får jag
säga, att både gamla rikens ständer och, efter det nya statsskickets
införande, Riksdagen i min tanke ganska väl tillgodosett den åttonde
hufvudtiteln. Hvad först beträffar det ordinarie anslaget på denna
hufvudtitel, så bestämdes det vid 1841 års riksdag till 1,483,320 kronor.
Den växte till år 1866, då de gamla rikens ständer finga maka åt
sig för Riksdagen, till 4,560,200 kronor. Detta på 25 år! Det kan
då vara intressant att se, huru Riksdagen sedan 1867 behandlat åt-
tonde hufvudtiteln. Då finner man, att den ordinarie statsregleringen
på åttonde hufvudtiteln vuxit från 4 $\frac{1}{2}$ millioner till öfver 10 millio-
ner, således mera än fördubblats under dessa 15 år! Man kan väl
således icke gerna beskylla Riksdagen för att icke hafva tillgodosett
det andliga intresset. Och om man frågar, hvem det är som bidragit
dertill, så må man icke svara, att det är intelligenspartiet ensamt, ty
herrarne sjelfva veta bäst att det icke varit möjligt, om icke landt-
mannapartiet varit så välvilligt stämndt för den åttonde hufvudtiteln.
Om man nu bryter ut de siffror, som belöpa sig på ensamt elementar-
läroverken, så uppgingo år 1858 dessa till i rundt tal 1 million kronor.
År 1863 hade samma anslag vuxit till omkring 1,400,000, år 1875 till
omkring 2,200,000 och år 1882, eller det är som i år är, utgör detta
belopp omkring 2,750,000 kronor. Under sådana förhållanden är väl
icke värdt att så mycket tala om, att det står så fasligt illa till, som
man på förmiddagen i dag låtit påskina.

För min del ber jag att få betyga herrar reservanter bland Stats-
Utskottets ledamöter från denna Kammare min tacksamhet för den
omsorgsfulla utredning, som de egnat denna fråga, och äfven för det
slut, hvartill de kommit; och, så vidt jag kan förstå, är ingenting
annat att göra än att bifalla deras hemställan. Jag yrkar derföre af-
slag å såväl Kongl. Maj:ts förslag som Utskottets hemställan.

Herr Wieselgren: Jag hörde med ledsnad talaren på stockholms-
bänken beskylla mig för ett illojalt sätt att diskutera. Detta har
emellertid berott på ett misstag af honom, då han nemligen icke be-
märkte hvar mitt citat slöt, utan indrog i hvad han ansåg mig hafva
uppgifvit såsom citat icke blott detta, utan äfven den slutsats, jag
drog af hans yttrande. Hvad åter beträffar den omständigheten, att
han icke ville gå in på mitt påstående i fråga om betydelsen af den
fria undervisningen särskildt med afseende på våra politiska förhållanden

och i hvilket afseende jag hänvisade till 1600-talets riksdagsprotokoll, så vill jag mot hans argumentering blott anmärka, att vi hade kyrkoherdar äfven före reformationen, men att, såsom han troligen väl känner, största antalet af dem både då och ännu en lång tid framåt voro försänkta i en stor okunnighet, öfver hvilken kyrkans styresmän ofta bittert klaga. Och det var icke minst denna okunnighet hos landets presterskap, som framtvang inrättandet af de läroverk, vid hvilka den kostnadsfria undervisningen sedermera möjliggjorde den utbildning af böndernas söner, hvilken satte dem i stånd att under kritiska tider värna folkets frihet. När bonden endast kunde klaga och när det såg ut som om dagarne voro räknade för vårt fria bondestånd, då var det dessa bönders och borgares skolbildade söner, såsom skedde vid 1650 års riksdag, visade sig både vilja och kunna upptaga och leda motståndet mot en öfvermäktig adel, som redan börjat praktisera sina teorier om det medelbara undersätarskapet och i öfverensstämmelse härmed i Sveriges skattebönder sågo endast ett slags förpaktare åt Sveriges adel. Så länge detta är ett historiskt faktum, torde ock stå fast hvad jag yttrat om den betydelse, den fria undervisningen haft för värnande af svenska folkets frihet.

Ang. löneförbättring för elementarlärare m. m.
(Forts.)

Herr Axell: Med Eder benägna tillåtelse, Herr Talman, skall jag begagna mig af samma frihet, hvaraf en del föregående talare gjort bruk. Jag anhåller nemligen att få yttra mig icke allenast om den punkt, som nu är föredragen utan äfven med afseende å Litt. B och C, ty de stå alla till hvarandra i sådant sammanhang, att jag åtminstone har svårt att skilja dem åt; jag tror äfven, att Kammaren skall finna, att ett sådant förfarande bidrager att förkorta diskussionen.

Om man följer gängen af de sträfvanden för reformer i vårt undervisningsväsende, hvilka nu i snart 60 år tid efter annan framträdt, skall man der kunna urskilja tvenne strömningar. Den ena afser den lärda skolan och i sammanhang dermed universitetet. Den har påyrkat och påyrkar allt större likställighet mellan den moderna, reala bildningen och den klassiska såväl inom skolan och universitetet som utom desamma. Dess fordringar äro klart uttryckta i punkten A af Andra Kammarens beslut sistlidne riksdag och de kunna icke gerna sträckas längre. Men uppenbart är, att om de i mer eller mindre väsentlig mån skola tillfredsställas, så måste såsom en naturlig följd häraf framgå indragning af flertalet af statens latinläroverk. Den andra strömningen deremot afser icke eller åtminstone blott medelbart den lärda skolan. Den har påyrkat inrättandet af en skola, der den stora medelklassens barn kunna få sitt behof af undervisning och vetande tillfredsstäldt på ett bättre sätt än som nu kan ske vare sig i den *nuvarande* folkskolan eller i den *nuvarande* lärda skolan. Med den stora medelklassen menar jag då, *nedåt* alla dem, som icke lida brist och nöd, det vill säga den mera burgne yrkesarbetaren, jordägaren, handtverkaren, den mindre handlanden eller fabriksidkaren, den lägre tjänste- och embetsmannen, samt *uppåt* alla dem — och deras antal växer dag från dag — hvilka icke vilja gifva sina söner större boklig bildning än de kunna inhenta före konfirmationsåldern, emedan en än längre utsträckt studietid gör dem obehäfviga för det

Ang. löneför-
bättring för
elementar-
lärare m. m.
(Forts.)

praktiska lifvet. Denna fordran och vägen att vinna den äro icke så klart uttryckta i Andra Kammarens ofvan omförmälda beslut, men ditåt syfta likväl yrkandena på indragning af elementarskolans lägsta klass, på folkskolans höjande och sättande i samband med elementarskolan, på indragning af pedagogier och lägre läroverk, på höjande af terminsafgifterna och slutligen och framför allt på tillsättandet af en komité bestående »af erfarne män i olika samhällsställning och verksamhet».

Att Andra Kammaren för sin del icke med större bestämdhet uttalat sig i detta hänseende, utan velat hänskjuta denna vidtomfattande fråga till en komité, är lätt förklarligt. Man kan nemligen gå två vägar för att vinna målet. Man kan afskilja den nedre hälften af den lärda skolan, ombilda undervisningen derstädes, ändra ämnen och kurser så, att, när ynglingen efter dess genomgång kommer ut i lifvet, hans skolvetande är honom till omedelbar praktisk nytta, det vill säga göra denna afskurna nedre hälft till en sann folkskola af högre ordning. Men man kan också, hvilket måhända är både pedagogiskt och socialt rättigare, indraga flertalet icke blott af latinläroverk utan äfven af realläroverk och i stället inrätta på alla centralpunkter, således både på landet och i städerna, skolor — vi må nu kalla dem borgarskolor eller högre folkskolor eller något annat — hvilka då skulle taga till sig det stora flertalet lärjungar såväl från elementarskolan som folkskolan, och der icke blott folkskollärare utan äfven elementarlärare skulle lemna undervisning.

Jag vill nu icke närmare utveckla det i mina ögon påtagliga behofvet och påtagliga fördelen af en reform i detta hänseende. Men jag väntar att Kammaren, af hvad jag nu haft äran yttra, skall finna att reformarbetet hos oss är af tvåfaldig art; och att af de båda strömningar, jag ofvan antyd, den senare är mera djupgående och skall verka mera omstörtande å det bestående än den andra.

Men äfven om Kammaren har öppen blick för detta förhållande, så vet jag knappast, om jag vågar hoppas detsamma af Kongl. Maj:ts regering och enkanneligen af Herr Statsrådet och Chefen för Ecklesiastikdepartementet. Att regeringen icke haft det, synes mig tydligen framgå af den Kongl. propositionen, af dess motivering och af dess slut. I afseende å motiveringen ber jag få hänvisa till sidan 14 i bilagan till den Kongl. propositionen, der Herr Ecklesiastikministern betonar, hurusom, förutom indragning af pedagogier och smärre läroverk, yrkanden visserligen uppstått om förändring af *undervisningen* vid de femklassiga och de högre elementarläroverken hufvudsakligen i den rigtning att större utrymme måtte beredas för studiet af realämnena, hvarföre det vore nödigt att genom sakkunnige och för den allmänna bildningen intresserade män uppgöra förslag till sådana ändringar. Men då dessa ändringar, försetter Herr Ecklesiastikministern, icke kunna medföra någon väsentligare minskning i det vid läroverken behöfliga antalet lärare, så böra inga betänkligheter uppstå mot uppförande på *ordinarie* stat af löneregleringen. Jag skulle icke hafva vidrört detta, för så vidt icke denna argumentation synt mig lika beklagligt, från min sida sedt, som uppenbarligen bevisa, att regeringen och särskildt Herr Ecklesiastikministern blott aktgifvit på den förra

af de af mig antydda strömningar, men ännu icke behjertat eller åtminstone icke velat behjerta den senare.

Äfvenledes synas mig ordalagen »genom sakkunnige och för den allmänna bildningen intresserade män» hotande för våra förhoppningar om regeringens goda vilja att gå till botten med reformen. Man väljer icke — såvidt jag förstår döma — dessa ordalag framför de af Andra Kammaren begagnade »erfarne män i olika samhällsställning och verksamhet», för såvidt man verkligen upprigtigt önskar, att reformen skall blifva sådan, att den leder till *den stora allmänhetens* båtнад. Ty äfven om jag, som bekänner mig hysa den kätterska åsigten, att till och med en arbetare, för såvidt han väljes bland de mera framstående i sin klass, är mera sakkunnig i den frågan, hvad hans son bör lära eller icke lära för att slå sig fram genom lifvet, än trots någon skolman, äfven om jag skulle vilja inlägga i det af Kongl. Maj:ts regering valda uttrycket *min* mening, vågar dock jag och antagligen ingen annan tro, att jag har rätt att så göra. Regeringens uppfattning af den påyrkade reformens innebörd synes mig oklar och ofullständig, dess villighet att gå reformens vännere till mötes förefaller mig tvifvel underkastad, och dess åtgärd att här vilja på *ordinarie* stat uppföra löneregleringen synes mig vara af natur att lägga väsentliga hinder för en genomförd reform, hvadan jag på *den* grunden och *det* skälet måste ansluta mig till Utskottet, för såvidt det afstyrkt bifall till Kongl. Maj:ts proposition i oförändradt skick.

Kommer så frågan om bifall till en eller flera punkter af Utskottets förslag eller rent afslag å alltsammans, såsom blifvit af Utskottets minoritet påyrkad. Att lärarnes aflöning ger en dålig ränta på det kapital, de i sina studier placerat, det torde ingen kunna förneka. Att de utan biförtjenster släpa fram en bekymmersam tillvaro, särskildt på de dyrare orterna, det är ett faktum, som jag af erfarenhet från min ort måste bevitna. Att dessa biförtjenster, hvilka de nödgas tillgripa för att kunna lefva, måste i mer eller mindre grad oförmånligen inverka på deras lärareverksamhet, måste ju äfven vara påtagligt. Nu kan man säga, att den, som slagit in på lärarebanan, visste ju äfven på förhand, hvilken aflöning som väntade honom; fann han den icke vara fullgod, så skulle han valt en annan bana. Ja, detta är endels riktigt och endels origtigt. Det skulle vara mera riktigt och mindre origtigt, för såvidt en sådan valfrihet stode skolynglingen till buds, men den gör det icke. Sedan våra lärda skolor — och andra hafva vi ju icke att tillgå — fått skolynglingen i sitt våld, är han för tid och evighet inrangerad i rullorna på dem, hvilka med naturnödvändighet blifva statens, kyrkans eller skolans tjenare, för såvidt icke något underverk räddar dem. Ty hvart skulle de eljest taga vägen? Männe till de praktiska yrkena, till jordbruk, handel, industri eller näringar? Tro herrarne, att många finnas, som vilja der mottaga dem, och tro herrarne, att, om någon pröfvat det försöket att i ett praktiskt värf mottaga en 20 års yngling, hvilken våra elementarlärare, sin pligt liknätigt, under tio års skoltid sökt proppa full med vetenskaplig grundläggning, tron I, att han gör om det försöket? Nej, i de flesta fall *icke*. Staten är således genom sitt förvända undervisningsväsen enligt min mening sjelf vållande till den uppsjö af kan-

Ang. löneför-
bättring för
elementar-
lärare m. m.
(Forts.)

Ang. löneförbättring för elementarlärare m. m. (Forts.)

didater, som råder i alla möjliga brancher till lediga tjänster, och likaledes förvällande till omöjligheten för dessa ynglingar att med framgång slå in på praktiska banor. Och därför synes det mig äfven vara med *billighet* förenadt att staten, som onekligen påtvungit dem en viss art af verksamhet, äfven sörjer därför, att denna ger dem anständig bergning.

Men, mine Herrar, vi hafva här äfven en annan part, hvars intresse står på spel. Vi tala mycket om lärarne; men vi synas benägna att glömma de 15,000 lärjungarne, deras föräldrar och målsmännen för deras framtida intressen, ja hela Sveriges folk, hvars must och merg nu förtäras i ovist jägande efter vetenskaplighet och dess grundläggning, i allmän kapplöpning efter statens tjänster och embeten. Och på samma gång har man slängt en folkskola af esomoftast lägsta art såsom ett knappt bröststycke åt allmänhetens hunger efter medborgerlig bildning, efter ett vetande, som kan göras fruktbringande i det praktiska lifvet, och hvilket ensamt kan rädda vårt folk i folkens kamp för tillvaron. Nåväl, mine Herrar, kan man låta ett sådant förhållande fortvara, och är icke en reform härutinnan af trängande nödvändighet, af ojemförlig vigt? Om jag väger mot hvarandra å ena sidan lärarnes behof af löneförhöjning och å andra sidan folkets behof af en läroverksreform, huru fjäderlätt synes mig icke det förra, äfven om jag kastar billigheten på vågskålen, i jemförelse med det senare. Men hvarför, säger man, hvarför väga dem *mot* hvarandra? De kunna ju båda tillgodoses. Helt visst; men kunna de det nu? Nej, svarar man; man är ännu icke ense om reformen, den måste således anstå; deremot är det lätt att votera penningarne till lärarne, så är den saken rangerad. Sedan får reformen komma, när den humnit mogna. Ja, här hafva vi frågans kärnpunkt. För mig sonderfaller den dock i tvenne. Den ena: ligger det någon fara för reformens framgång i att *nu* öka lönerna för lärarne? Ja, måste mitt svar blifva. Det hjälper ej hvad vi här söka att under diskussionen intala hvarandra; all äldre riksdagsmannaaerfarenhet lär oss, att man icke genomdrifver en reform af så stor betydelse och mot hvilken så gamla fördomar resa sig utan hjälptrupper från sidan. Dermed menar jag dock icke att, såsom en och annan talare antydt, begagna behofvet af löneförbättring såsom tumskruf på lärarne, ty dessa förmå föga eller intet i detta afseende, och måhända står pluraliteten af dem redan på vår sida. Men det finnes andra faktorer, som vi måste räkna med: det finnes regeringen och det finnes Första Kammaren; och jag vill fråga herrarne, huruvida man kan räkna på, att de någonsin skola sätta sig in i nödvändigheten af en genomgående reform, för så vidt icke deras minne hålles, om jag så får uttrycka mig, uppriskadt med behofvet för lärarne af en löneförhöjning. Den andra synpunkten är denna: vill du offra mera penningar på ett undervisningsväsende, hvars anordning du, med rätt eller orätt, är öfvertygad vara bristfälligt från roten till toppen? Nej, jag *vill* det icke, och huru smärtsamt det än är för mig att i detta hänseende ställa mig på annan sida än flertalet af mina vänner och måhända flertalet af mina kommittenter, jag *kan* det icke heller.

Hvad nu lärarne sjelfva beträffar, så ber jag, innan jag slutar, att få uttala min förhoppning att, om de ock nu blifva stälde på

knappare bröd under några års tid, de dock måtte finna detta offer ej vara för stort, när de en gång erfara den glädjen och tillfredsställelsen, hvilken jag snart hoppas stunda, att se sina krafter bättre använda, än hvad med nuvarande organisationen kan ske, för den uppväxande ungdomen och i fosterlandets tjenst. Jag tvekar ej heller att till Andra Kammarens majoritet uttala min säkra förväntan, att vi, då en gång i denna Kammare blir framlagd ett reformförslag, det må nu vara mer eller mindre tillfredsställande för hvars och ens individuella tycke, att vi då, säger jag, må komma i håg, att, om lönefrågan nu faller genom majoritetens inom denna Kammare förvällande, vi en gång af politiska skäl stälde lärarne på en förknappning, som kanske i och för sig var obillig.

Ang. löneför-
bättring för
elementar-
lärare m. m.
(Forts.)

Mine Herrar! Jag tillåter mig att på nu anförda grunder förena mig i reservationen icke allenast i afseende på öfriga punkter utan äfven i afseende på den nu föredragna, ehuru jag får bekänna, att detta är den punkt, jag helst af alla skulle hafva velat biträda.

I detta yttrande instämde Herrar *Farup, Hörnfeldt, Wiksten* och *Mejenqvist*.

Herr vice Talmannen *Ifvarsson*: Jag föreställer mig, att, då vi reseranter stält oss på den ståndpunkt, vi gjort, vi skola få uppbära den besyrringen från flera håll, att vi icke velat tillgodose elementarlärarne eller skollärarne så som vi bort göra i afseende på deras löner. Till en början skall jag därför bedja att få erinra, att, om ett särskildt utskott för frågans behandling blifvit tillsatt i öfverensstämmelse med Andra Kammarens beslut, frågan möjligen kunde varit förd så nära målet, att äfven dess lösning nu varit möjlig. Jag vågar visserligen icke antaga detta för säkert, emedan det ju kunnat hända, att äfven ett särskildt utskott icke förmått verkställa hela den utredning eller uppgöra ett sådant förslag till den omorganisation, som vi skulle önskat, men det hade i allt fall åtminstone varit en möjlighet, och hade ett omorganisationsförslag kommit till stånd och blifvit antaget, hade vi äfven kunnat genast besluta om lönerregleringen. För Stats-Utskottet deremot har det icke varit möjligt att egna denna fråga den fullständiga utredning, som med hänsyn till undervisningsväsendets ordnande varit erforderlig, och jag har icke heller hört någon sätta sådant i fråga. Detta är också anledningen, hvarför vi som reseranter måst taga den utväg vi gjort. Vi hafva icke ansett oss kunna åsidosätta frågan om undervisningsväsendets ordnande och således icke heller böra tillgodose dess finansiella sida genom att nu tillstyrka någon löneförhöjning för elementarlärarne. Det synes också af den utredning, som gjorts i reservationen, hvilka skäl som grundlagt vårt beslut att tillstyrka Riksdagen att afslå Kongl. Maj:ts proposition.

Nu ha, med hänsyn till hvad reservationen innehåller, inom Kammaren försports tvenne särskilda strömningar. Jag vill dervid icke tala om dem, som vilja bifalla Utskottets förslag i ämnet, angående införande af en terminsavgift, utan att man ordnat undervisningsväsendet, ty de gå i en motsatt riktning, utan jag vill tala om de två strömningar, som synas genomgå den del af Kammaren, som önskar

Ang. löneför-
bättring för
elementar-
lärare m. m.
(Forts.)

afslag på Utskottets förslag. Den ena strömningen omfattar dem, som vilja hafva ett *rent* afslag, och den andra dem, som önska ett *motiveradt* afslag. Så vidt jag kunnat uppfatta meningen från den förra sidan, är det den, att ingen terminsafgift utöfver den närvarande bör påläggas. Sådan är deremot icke den andra sidans mening, till hvilken vi reservanter höra. Vi äro icke principiellt mot en terminsafgifts erläggande, men hvarför vi icke nu kunnat tillstyrka förslaget härom, är, att vi anse en närmare utredning af undervisningsfrågan böra ega rum, och i sammanhang dermed huru stor terminsafgiften bör vara och om den kan behövas till hela den utsträckning här är ifrågasatt. För mig synes det icke otänkbart, att tillfälle kunde beredas till en mindre utsträckning af terminsafgiften. Kanhända skulle man kunna bestämma antalet af dem, som böra erhålla en lindring i afgiften, till 25 procent, och dem, som kunde derifrån befrias, äfven till 25 procent. Detta kommer dock att bero på, huru undervisningsväsendet i sin helhet ordnas. Jag föreställer mig nemligen, att, sedan folkskolorna i allmänhet fått lärare, som under senare ären utgått från seminarierna, dessa skolor komma att intaga en vida högre ställning än förut och otvifvelaktigt komma att ersätta en eller ett par af de allmänna läroverkens lägre klasser äfvensom pedagogierna och de lägre läroverken. Om detta kan ega rum, måste detsamma åstadkomma en minskning i lärarnes antal på det senare området, och kan detta ske, så behöfver det icke blifva fråga om så stora utgifter som annars, äfven om lönerna höjas så, som Utskottet föreslagit. Skulle, som sagdt, något sådant kunna åstadkommas, följde deraf, att terminsafgiften kunde, på sätt jag nyss antydte, minskas eller inskränkas till ett mindre antal lärjungar. Blott denna omständighet, oberäknadt alla öfriga, som hänga tillsammans med frågan, är af den beskaffenhet, att en närmare utredning af ämnet är erforderlig, inuan man beslutar sig för höjda terminsafgifter, och det är därför jag reserverat mig mot Utskottets förslag och anser, att, om till en reglering af lärarnes löner en terminsafgift bör uppbäras af de mera bemedlade för att lärarne skola kunna få den aflöning, som skäligen bör tillkomma dem, det icke är lämpligt att på förhand besluta om lönerna. Men skulle man nu med ett rent afslag afvisa så väl Utskottets förslag som Kongl. Maj:ts proposition, skulle detta kunna uttydas så, som om man icke ville veta af några terminsafgifter, och om Kongl. Maj:t skulle efter en utredning af frågan framlägga ett nytt förslag, kunde han svårligen göra det i den riktningen. Det är det vi reservanter velat förebygga. Vi vilja icke säga, att en terminsafgift icke är både behöflig och rättvis, fastän vi icke vilja bifalla den nu. Derför är också Herr Keys motiverade afslag på sin plats.

Han hänför sig der till reservanternas förslag, och i detta är uttaladt den meningen, att skolaafgift väl bör erläggas, men ej förrän frågan om elementarläroverkens omorganisation blifvit fullständigt utredd. För alla dem, som nu önska att skolaafgiften må komma till stånd, om den behöfves, är det således af vigt att begagna sig af det motiverade afslaget, på det man må kunna skilja mellan dem, som icke alls vilja veta af någon terminsafgift, och dem, som i princip icke äro deremot, fastän de nu icke vilja bifalla förslaget.

Det är på dessa omständigheter jag velat fästa Kammarens uppmärksamhet, på det att man icke må låta förvillja sig af talet om att det är olämpligt att motivera afslaget. Gör man icke det, så torde det vara nödvändigt för hvar och en att yttra sin särskilda mening, på det att regeringen må hafva någon ledning vid frågans framtida lösning. Begagnar man sig deremot af ett motiveradt afslag, så synes det huru många som ställa sig på den linien, och då är det åtminstone någon mening med det beslut man fattar. Jag kan icke finna, att det ligger något besynnerligt i ett sådant beslut, isynnerhet som frågan icke kan blifva föremål för gemensam votering, och beslutet i detta fall, såsom jag nyss nämnde, egentligen endast skulle tjena till ledning för framtiden. Från den synpunkten anser jag det vara af icke så liten vikt att man bestämdt uttalar sig, huruvida man icke vill hafva skolafgifter framdeles eller om man vill det, och i senare fallet är det också nödvändigt att antaga Herr Keys förslag. För dem, som vilja att skolafgifter genast skola införas, för dem behöfver man icke tala om denna del af frågan, och om deras mening vinner, så är det ingenting att säga om de två andra olika meningarne.

Jag anhåller därför, att Kammaren ville taga i noga öfvervägande Herr Keys förslag och tillse, om det icke förtjenar att antagas. För min del yrkar jag bifall till Herr Keys förslag sådant som det är, med åberopande af reservanternas motiv, ty jag tror, att detta förslag är det lämpligaste. Jag yrkar således med detsamma afslag på såväl Kongl. Maj:ts proposition som Utskottets förslag.

Herrar *Magni* och *Börjesson* förenade sig med Herr vice Talmannen.

Chefen för Kongl. Ecklesiastikdepartementet Herr Statsrådet *Hammar skjöld*: Den debatt, som nu i denna Kammare fortgått under större delen af dagen, synes närma sig sitt slut. Det torde då vara i sin ordning att Kammaren får höra ett uttalande äfven från den, som kontrasererat den Kongl. propositionen, hvaröfver Utskottet afgifvit det utlåtande, som nu behandlas.

Jag har under den långa debatten, hvars början jag dock — det måste jag bekänna — icke ahört, emedan jag derunder var upptagen i Medkammaren, icke hört någon påstå, att det icke skulle vara billigt att lärarne vid de allmänna läroverken erhöle en löneförbättring. Meningsskiljaktigheten har i det afseendet egentligen rört sig omkring *hur pass nödvändig, hur pass brådskande* en sådan löneförbättring är. Alla, hvilkas anföranden jag hört, hafva, som sagdt, erkänt dess nödvändighet förr eller senare. Jag behöfver därför icke vidlyftigt sysselsätta mig med den frågan. Jag vill blott fästa uppmärksamheten på ett par yttranden, som förekommit och hvari man sökt för Kammaren visa, att ett uppskof ej kunde vara så farligt. Det ena yttrandet bestod deruti, att man erinrade om högsta lönen för en rektor vid ett högre allmänt läroverk, 5,000 kronor, och sade, att, då Kongl. Maj:ts föreslagit för honom en löneförhöjning af endast 500 kronor eller tio procent, så måtte det icke vara så illa stäldt, eftersom så litet som tio procents förhöjning kunde vara nog. Jag ber att i det

Ang. löneför-
bättring för
elementar-
lärare m. m.
(Forts.)

Ang. löneför-
bättring för
elementar-
lärare m. m.
(Forts.)

afseendet få fästa uppmärksamheten derpå, att regeringen här vid lag handlat på det sätt, som jag tror vara öfverensstämmande med denna Kammares vanliga åsigt, då regeringen föreslagit en högre förhöjning för de lägre aflönade och en lägre förhöjning för de högre aflönade. Så brukar denna Kammaranse vara lämpligt, och så har skett äfven här. 500 kronor är visserligen icke mycket på en lön af 5,000 kronor, men gå vi ned till de adjunkter, som hafva 1,500 kronor i lön, så blir en förhöjning af 1,000 kronor — den löneförhöjning, som är för dem föreslagen — icke så litet och mycket mer än 10 procent. En sådan löneförhöjning måste vara af mycket väsentlig betydelse för den, som får densamma.

Vidare har det blifvit erinradt derom, att medelåldern för lektorerna, då de blifva till tjensten utnämnda, numera skulle vara något mera än 34 år. Medelåldern skulle således — i förbigående sagdt — nu hafva stigit mot hvad den var, då läroverkskomitén afgaf sitt betänkande. ty då var den endast något öfver 33 år. Förhållandena skulle således redan hafva blifvit ännu ofördelaktigare, än de då voro. Men man har nu fäst uppmärksamheten på att det finnes lektorer, som blifvit utnämnda vid 23, 24, 26 och 28 års ålder. Ja, utan tvifvel hafva sådana fall förekommit.

Men jag ber få erinra derom att, om än sådana fall förekomma, är dock medelåldern vid utnämning till lektor 34 år. Om en eller annan vid 23 å 25 års ålder får en lön på 2,500 kronor, så är detta utan tvifvel mycket vackert, men detta gäller dock endast ett fåtal — de flesta äro 34 år och derutöfver, då de blifva lektorer. Och hvar och en, som före 34 års ålder fått ett lektorat, måste motsvaras af andra, som först efter den åldern nått en sådan plats. Eljest skulle ej medelåldern vid utnämning till lektor vara 34 år.

Jag vill dessutom åter erinra om adjunkternas ställning, samt att flertalet af lärare äro adjunkter. Det frågas emellertid: hvarför är man nu så angelägen att få en löneförbättring för lärarne vid de allmänna läroverken? Jag vill derpå svara, att det är dels, såsom också flera talare redan nämnt, af billighetshänsyn, dels ock med hänsyn till läroverkens eget bästa. Denna senare synpunkt beder jag få något mera betona. Man har här omnämnt, fullkomligt sant, att ganska många lärare hafva biförtjenster jemte den inkomst, de hafva såsom lärare vid de allmänna läroverken. De flestes biförtjenst består deri, att de meddela undervisning antingen privat eller ock vid andra läroverk. Ja, detta är sant; men hvarför göra de då detta? Är det då ett så obeskrifligt stort nöje att meddela undervisning utöfver de 24, 28 å 30 timmar i veckan, som åtminstone adjunkterna hafva skyldighet att undervisa, att de äfven vilja använda hvilotiden till undervisning? Nej, naturligtvis icke. Det veta nog de, som känna till hvad undervisning vill säga, att om man håller på dermed 4 å 5 timmar om dagen, är man skäligen trött. Jag tror äfven, att största delen af våra folkskolelärare icke är angelägen att, der omständigheterna icke dertill tvinga, undervisa mera än den bestämda tiden. Nej, mine Herrar, skälet är det, att lärarne nödgas, för att kunna ekonomiskt existera, skaffa sig sådana biförtjenster, och hvad blir följderna deraf? Jo, att de helt snart blifva utnötta; de hänga visserligen med och meddela

undervisning, men denna undervisnings beskaffenhet blir sämre och sämre, och i den mån de intellektuella krafterna försvagas, får hela undervisningen en allt mera mekanisk karakter. Hvem är skulden härtill? Det är främst staten själf, som genom den otillräckliga aflöning, som lemnas lärarne, drifver dem till detta tillvägagående. Nu kan jag visserligen icke gå i ansvar för att, om lönerna höjas, såsom här är föreslaget, alla lärare skola upphöra att på detta sätt söka biförtjenst, men med kändedom om den menskliga naturen, att man icke underkastar sig mera lidande än nödvändigt behöfves, är det antagligt, att åtminstone en ganska betydlig del af dem skall upphöra att gå till väga på detta sätt, då icke nöden tvingar dem. Vidare vill jag erinra derom, att det är ganska önskligt, att ett icke allt för stort antal af lärarne lefver såsom ungarlar, ty derigenom drifvas de af förhållandenas makt till ett källariif, som icke är nyttigt för lärjungarne att beskåda, äfven om det icke gifver anledning till några berättigade anmärkningar.

*Ang. löneför-
bättring för
elementar-
lärare m. m.
(Forts.)*

Dessa skäl, dels billigheten mot lärarne, dels läroverkets eget intresse, äro de, som manat mig att tillstyrka Kongl. Maj:t att framlägga denna proposition.

Man har nu anmärkt, att en mängd reformer i undervisningsväsendet äro ifrågasatta. Derom har jag äfven i mitt yttrande till statsrådsprotokollet erinrat. En af dessa afser ändring i det akademiska examensväsendet. Det är icke Kammaren obekant, att Kongl. Maj:t anbefalt en förberedande utredning vid universiteten, om hvilka förändringar i detta afseende må kunna anses möjliga och lämpliga. De akademiska myndigheternas utlåtanden hafva ännu icke fullständigt, utan endast till en del blifvit färdiga, men hvad man deraf känner är af den beskaffenhet, att det stärkt mig i den uppfattning, jag redan förut hyst, att rätt mycket kan göras i reformerande riktning just i afseende på det akademiska examensväsendet. Jag är naturligtvis icke nu beredd att precisera, huru mycket som kan göras. Det är äfven af denna Kammare uttaladt — och jag delar helt och hållet denna åsigt — att ordnandet af det akademiska examensväsendet har rätt stor betydelse för en lämplig anordning af våra allmänna läroverk. Kan därför rätt mycket göras i afseende på reformerande af det akademiska examensväsendet, så följer deraf, att reformer vid våra allmänna läroverk äro både möjliga och lämpliga. Huru långt dessa reformer kunna komma att gå, det måste jag bekänna, att jag icke är i stånd att säga något om, ty jag står i icke ringa mån själf frågande och spörjande i denna del. Det är en mycket allvarlig sak att omstöpa ett lands undervisningsväsende, helst då det är föreslaget att denna omstöpfung skall ske på ett sätt, att mig veterligen intet europeiskt land kan uppvisa något motstycke. Man saknar därför all erfarenhet, huru en anordning i den riktning, som föreslås, slår ut. Det må då icke undras öfver om den person, hvilken inför Kongl. Maj:t har den närmaste vården om dessa frågor, är betänksam, innan han slår in på en bana, som till största delen är oförsökt.

Det är enligt min öfvertygelse alldeles nödvändigt att en grundlig undersökning af hithörande fragor eger rum och, såsom äfven under denna debatt blifvit påpekadt, är det också meningen, att en komité

Ang. löneför-
bättring för
elementar-
lärare m. m.

(Forts.)

skulle taga frågan om hand. Jag kan försäkra herrarne, att om jag får något inflytande på denna komités sammansättning, i densamma skola förekomma ärliga sakkörare för de olika riktningar i denna fråga, som vilja göra sig gällande, på det att hvarje mening må komma till sin fulla rätt. En ärad talare, som nyss hade ordet, ville icke att det skall heta att man i denna komité skulle insätta »sakkunnige och för allmän bildning nitälskande män». Jag får bekänna, att jag icke till fullo förstår denna anmärkning, ty icke lär det väl vara den ärade talarens mening, att komiténs ledamöter skulle sakna sakkunskap och nitälskan för allmän bildning. Jag tror därför denna anmärkning vara temligen obefogad. Hvad af denna komité kan komma att framläggas, är jag naturligtvis icke i stånd att säga. Det är ju möjligt, att, äfven då denna komités arbeten blifva färdiga, jag icke känner mig öfvertygad om hvad som bör göras. Jag kan emellertid försäkra, att jag i så fall skall med mycket nöje lemna den plats, som jag nu innehar; den är mig saunerligen icke så kär, att jag icke gerna skall lemna den, så snart jag ser, att jag icke längre med gagn kan kvarstå på densamma. Jag måste bekänna, att jag redan nu mängen gång varit betänkt på, huruvida jag gör rätt, som stannar kvar på denna plats, när jag rundt omkring mig ser så många personer, hvilka icke såsom jag stå frågande och spörjande, utan äro fullt vissa om, huru allt bör ordnas. Jag är icke så lycklig att hafva kommit till denna visshet, och finner jag den icke, då komiténs utredning blifvit färdig, är jag icke vidare lämplig att bekläda den plats, jag nu innehar. Men så länge någon undersökning ännu icke åstadkommits, anser jag icke någon skada kunna komma af min tvekan. Jag hyser nemligen en fast föresats, att den blifvande undersökningen skall ske och ske opartiskt.

Mine Herrar! Ännu en önskan har blifvit af denna Kammare framställd, en önskan om indragning af en del af de allmänna läroverken. Jag har i mitt yttrande till statsrådsprotokollet uttalat mig derom att, hvad angår pedagogier och treklassiga läroverk, jag icke är med dem belåten, utan sympatiserar med de i denna Kammare med afseende å dem uttalade önskningsar. Det kan väl tänkas, att under vissa förhållanden ett eller annat fullständigt läroverk äfven kan indragas, men det beror på omständigheter, till hvilka jag skall bedja att strax få återkomma. Denna fråga sammanhänger nemligen med den om öfverbefolkningen inom läroverken.

Beträffande den förhöjning af skolafgifterna, som Kongl. Maj:t tänkt sig böra genomföras, har jag mer och mer kommit till den öfvertygelsen, att den vore en god sak, icke blott såsom ett bidrag till den lönereglerng, som jag anser angelägen, utan äfven i och för sin egen skull. Denna förhöjning vore gagnelig äfven om icke någon löne-reglering vore erforderlig. Den är rättfärdig, ty det kan icke vara annat än billigt, att de personer, som i främsta rummet hafva gagnet af de allmänna läroverken, få i den mån de det kunna bidraga till de kostnader, som deras bildning medfört. Den är också gagnelig, ty det är känt, att hvad man får för intet, det värderar man i allmänhet mindre, men hvad som kostar uppoffringar, blir en i allmänhet dyrbarare. Om undervisningen vid de allmänna läroverken icke vore

fri, skulle utan tvifvel föräldrar, som icke alltid visa det intresse för barnens flit och goda uppförande som önskligt vore, med mera uppmärksamhet vaka öfver att barnen droge full nytta af skolans undervisning. Den är önskelig äfven af den anledningen, som i denna Kamnare blifvit framhållen, att åtskilliga, som icke lämpa sig för de allmänna läroverken, skulle komma att afhållas derifrån. Föräldrar skulle icke blifva så angelägna att betala dessa afgifter, när de finna sina söner termin efter termin icke göra några väsentliga framsteg. Men nu går det mycket väl för sig att låta en lat, en dum gosse gå kvar, när det ingenting kostar. Skolafgifterna skulle äfven afhålla åtskilliga fattiga ynglingar, som icke lämpa sig för studier, att lockas in på en bana, som så lätt blir förderflig för dem sjelfva, i det de blifva odugliga till kroppsligt arbete utan att nå den utveckling, som gör dem dugliga till någonting annat. Skaran af sådana hotar att blifva en kräfta för samhället. Jag vill visst icke instämna i det omdöme om de allmänna läroverken, som af en talare nyss uttalades, att lärjungarne, när de derifrån utgå, äro fullkomligt odugliga till så godt som allt inom det praktiska lifvet. Jag tror att, om vi något tänka efter, vi skola erkänna, att ett sådan omdöme innebär en stor öfverdrift. Jag tror, att rätt många i denna Kamnare kan besanna, att ynglingar efter avslutade studier i våra allmänna läroverk blifvit med fördel använda i det praktiska lifvet. Särskildt är ju den ärade talaren sjelf, hvilken drifvit sina studier ända derhän att blifva universitetslärare, ett lysande exeupel på hurusom en lärjunge från våra allmänna läroverk icke blott blifvit eftersökt i det praktiska lifvet, utan äfven der vunnit en glänsande framgång. Men om jag säger detta, anser jag icke lämpligt, att tillströmningen till våra läroverk blir allt större och större, ty äfven här bör väl finnas något slags förhållande emellan tillgång och efterfrågan, och nu hotar en tillgång på studenter och studentkandidater, som är förfärande. Jag vet icke, om Kamnaren måhända redan har sig bekant, att antalet af dem, som i år annmält sig till afläggande af afgangsexamen uppgår till 925, icke mindre än 111 stycken flere än förlidet år. Så stark är progressionen af tillströmningen till de allmänna läroverken. Kan väl sådant vara helsosamt eller måste det icke menligt inverka på såväl samhälle som individer. Kan det väl vara nyttigt att en så stor mängd menniskor utgå i lifvet utan att kunna finna en sysselsättning, lämpad efter den bildning de besitta? Mine Herrar! Den tillströmning till de allmänna läroverken, som eger rum, har med sig äfven en annan, en stor olägenhet, den fria undervisningen. Det går nemligen icke för sig att samme lärare samtidigt undervisar mera än ett begränsadt antal lärjungar. På samma gång lärjungeantalet stiger utöfver en viss gräns i en viss klass, inträder därför nödvändigheten att dela denna klass i parallela afdelningar. Men om man så gör, räcker icke lärarnes antal till att undervisa de nybildade afdelningarne. Följden här af blir behofvet af så kallade extra lärare, hvarmed menas icke vikarier för lärare, som af sjukdom eller andra skäl äro förhindrade att göra tjänst, utan det plus af lärare förutom det å stat uppförda, hvilka måste anställas tills vidare för att fylla det behof af lärare, som de många parallela klasserna medför. Vid somliga läroverk, icke i alla, är det

Ang. löneför-
bättring för
elementar-
lärare m. m.
(Forts.)

Ang. löneför-
bättring för
elementar-
lärare m. m.
(Forts.)

vanliga antalet lärare icke tillräckligt redan med hänsyn till det reguliera antalet klasser. Men ännu värre blir der tillståndet, när klasserna delas i flere afdelningar. Dessa extra lärare äro rätt kostsamma; det känner Kammaren väl till, ty på åttonde hufvudtitelns stat finnes uppfördt ett anslag till deras affönande. Detta anslag är likväl icke tillräckligt; hvad som deri brister måste tagas af departementets besparingar. Departementet är också på balans, en balans, som förefans redan när jag emottog detsamma och som jag ännu icke lyckats få bort, ehuru den något nedpressats. Men olägenheterna af denna anordning bestå icke blott i ökade kostnader, utan ock deri att dessa lärare så ofta ombytas. De tjänstgöra vid samma läroverk en termin, kanske mera, men så sker ombyte. De befordras, de återgå till ännu icke avslutade universitetsstudier. På samma sätt som man i fråga om våra folkskolor ej sällan hör klagomål öfver svårigheten att finna vikarier för folkskolelärare, tjänstlediga för ålder eller sjukdom eller af annan orsak, på samma sätt förnimmas liknande klagomål från de allmänna läroverken i fråga om extra lärare, och när deras antal är stort — det finnes ända till 9, vid ett läroverk ända till 10 sådana — är det ytterst svårt att sammanhålla läroverket och der bereda en duglig undervisning. Hela antalet vid läroverken nu anställda extra lärare är 112. Fortgår emellertid den ökade tillströmningen af lärjungar på samma sätt som hittills och ökas således ytterligare behovet af extra lärare, kan icke det nuvarande systemet vidare fortsättas, utan det blir nödvändigt för Kongl. Maj:t att *antingen* hos Riksdagen begära nya anslag till nya läroverk, till flere ordinarie lärare, *eller*, om Riksdagen icke går in derpå, att utfärda ett förbud för de allmänna läroverken att mottaga lärjungar utöfver ett begränsadt antal. Den enda utvägen att undgå båda dessa alternativ är det nu förevarande förslaget till förhöjning i terminsavgifterna, då det enligt mitt förmenande skulle blifva en hämsko på den skadliga tillströmningen af mindre begäfvade ynglingar, som är angelägen redan nu, och blir det ännu mera, då det ifrågasattes att indraga en del af de läroverk, som redan finnas, ty oaktadt åtskilliga af dessa läroverk äro föga besökta, är det likväl gifvet, att om de helt och hållet tagas bort, en del af de lärjungar — visst icke alla, som der skulle intagits — skola söka sig till de läroverk, som finnas qvar, och af hvilka en stor del redan äro öfverbefolkade. Nu vet jag visserligen, att t. ex. i Norrland finnas läroverk, som icke äro öfverbefolkade, men icke kan man väl begära, att t. ex. skåningarne skola sända sina barn till läroverken i Umeå eller Luleå. Sådant går naturligtvis icke an. De skånska barnen måste ju beredas tillfälle till undervisning vid läroverk, som icke äro allt för aflägsset belägna från deras föräldrars eller målsmäns hemvist. Får jag nu icke hjälp af Riksdagen till beredande af denna behöfliga hämsko, så har Riksdagen sjelf lagt hinder i vägen för den indragning, som Kammaren önskar och i fråga hvarom jag delar åsigt med Kammaren. Enligt mitt förmenande är således en fördel af den föreslagna afgiftsförhöjningen den, att den är ett medel för genomförande af en af de andra önskade reformerna. Vill man de senare, bör man icke sätta sig emot den förra! Hade jag såsom förr min plats såsom ledamot i denna Kammare och icke talade i egenskap af

en Konungens rådgifvare, skulle jag, derest jag vore en motståndare till alla skolreformer, äfven motsätta mig förslaget om förhöjning af skolafgifterna, väl vetande, att jag derigenom försvarade den reform, jag icke önskade. Men vore jag deremot såsom ledamot af Kammaren en vän af reformen i öfrigt, skulle jag bifalla denna förhöjning just för att derigenom bidra till genomförande af hvad jag ville.

*Ang. löneför-
bättring för
elementar-
lärare m. m.*

(Forts.)

Det har talats om de svårigheter, som skulle uppstå vid bestämmandet af hvilka borde helt eller till en del befrias från terminsavgifter. Jag nekar icke till att det blir vissa svårigheter, men jag ber också att få fästa Herrarnes uppmärksamhet på att dessa svårigheter äro precis desamma som redan nu finnas. Redan nu finnas avgifter, från hvilka befrielse eger rum. Redan nu kunna obemedlade befrias från två och mindre bemedlade från en avgift. Hafva dessa bestämmelser hittills kunnat tillämpas, har man hittills förstått skilja mellan obemedlade och mindre bemedlade, så föreställer jag mig, att det åtminstone icke skall blifva svårare hädanefter. Det är ock tydligt att, om nu högre avgifter komma att bestämmas, så skall också något slags kontroll införas.

Det är ej heller så, att lärarne behöfva frukta att någon misstanke skall drabba dem för egen nytta vid tillämpningen af dessa bestämmelser, ty avgiften skulle icke behållas af lärarne vid det läroverk, der den upptoges, utan skulle naturligtvis ingå till statsverket, från hvilket aflöningen till lärarne skulle utgå på samma sätt som alla andra löner, så att den individuella läraren och de barn, som ginge i den skola, der han vore lärare, icke komme att stå i direkt förhållande till hvarandra i den mening, att barnen i hans skola just bidroge till hans aflöning. De bekymmer, som anförts i denna del, anser jag derför vara heit och hållet obefogade.

Herr Talman! Jag har ansett det vara min pligt att redogöra för Kammaren för den ställning, jag i frågan intager, så noggrant jag för närvarande kunnat göra det. Jag öfverlemnar den nu till Kammararens bedömande.

Herr Hæggström: Herr Talman! Jag skall anhålla att få rätta en missägning, hvartill jag gjort mig skyldig, när jag talade om semesteren vid läroverken. Jag yttrade, att inga andra tjänstemän hade kostnadsfri semester; jag vet emellertid väl, att så icke är förhållandet, utan att de i allmänhet hafva en semester af från en månad till sex veckor, men jag anser i allt fall att lärarne i fråga om semester stå i en bättre ställning än andra tjänstemän, ty de hafva sammanlagdt öfver tre månaders semester: under påsken, sommaren och vid jultiden.

Eftersom jag nu har ordet, ber jag att få tacka Herr Ecklesiastikministern för det löfte, han gifvit att vi snart skulle få en komité, som skulle komma att utreda frågan om läroverkens omorganisation. Jag ber vidare att få tacka honom för hans löfte att göra indragningar på de treklassiga läroverken och på pedagogierna, och jag skulle varit honom ännu mera tacksam, om vi erhållit det löfte, som så många längta efter, att åtskilliga latinskolor äfven skulle komma att indragas.

Ang. löneför-
bättring för
elementar-
lärare m. m.
(Forts.)

Herr Rubenson: Jag skall blott anhålla att med anledning af Herr vice Talmannens försvar för Herr Keys förslag till beslut få göra en liten erinran. Jag saknar nemligen i hans yttrande den logiska skärpa, som eljest plägar utmärka honom. Han yttrade, att om Kammaren skulle besluta ett rent afslag på Kongl. Maj:ts proposition, skulle Kongl. Maj:t möjligen tro, att Kammaren ändrat åsigt i fråga om terminsafgifternas påläggande. Först och främst vill jag erinra, att Kammaren så nyligen som 1881 med en rätt aktningssvård majoritet uttalat, att en sådan efter de olika klasserna proportionerad höjning af lärjungarnes terminsafgifter borde vidtagas, att derigenom en väsentlig lättnad i statens utgifter för läroverken kunde åstadkommas. Då dertill kommer, att Stats-Utskottet i sin motivering mycket skarpt betonar, att det *icke* är meningen att frångå denna princip, så kan jag icke finna att någon, således ej heller Kongl. Maj:t, bör kunna draga i tvifvelsmål Kammarens mening härom. Vidare vill jag erinra, och i denna punkt är det just som jag saknat den logiska skärpan, att det af Herr vice Talmannen förordade förslaget innefattar ett godkännande icke allenast af grundsatsen om skolfgifter utan äfven af alla de skäl och omständigheter, på hvilka reservanterna i Stats-Utskottet grundat sitt afstyrkande af Kongl. Maj:ts proposition, således äfven af de vidtomfattande organisationsplaner, som der framkastats.

Slutligen vill jag bedja att få rigta några ord särskildt till Herr Axell.

Om, hvilket jag vill i det längsta betvifla, Herr Axell skall lyckas att nu hindra en löneförbättring för elementarlärarne, kan jag knappt hoppas, än mindre tro, att han får rätt i sin förutsägelse, att vid reformens framläggande hvar och en skall afse från sina menings skillaktigheter i denna fråga och alla förena sig att gifva elementarlärare den behöfliga förbättringen i löneförmåner. Jag tviflar till och med på, att om han vore närvarande vid det tillfälle, då reformen slutligen kommer att behandlas, och han funne att densamma icke öfverensstämde med de dimmiga teorier, som han framlagt för Kammaren, han sjelf skulle ställa sig till efterrättelse den uppmaning, han nyss uttalat om nödvändigheten att gifva efter i vissa delar. Men äfven om han det gjorde, skulle han icke med någon kraft kunna öfvertala andra att så göra, då de alltid med skäl kunde invända, att de icke vilja göra så som han säger, utan så som han handlat.

Jag yrkar fortfarande bifall till den föredragna punkten.

Herr Hedlund: Då jag på förmiddagen yttrade mig, höll jag mig strängt till den föredragna punkten i fråga om terminsafgifterna och berörde alldeles icke de följande punkterna. Emellertid har nu öfverläggningen med Talmannens medgifvande gått öfver äfven till de andra punkterna. Och rätt bra kan det vara, enär jag föreställer mig att, sedan vi redan vid denna punkt haft tillfälle att afhandla jemväl de andra, ingen sedermera skall upptaga debatten på basen af dessa senare. Under denna förutsättning anhåller jag om Kammarens tålmod, då jag nu går att uttala några ord, som, det bekänner jag uppriktigt, äro hufvudsakligen afsedda för protokollet.

Det må anses vara djerft, att då Chefen för Ecklesiastikdeparte-

mentet, den närmaste och högste ledaren af vårt undervisningsväsende, med en upprigtighet, som tillhör hans natur, förklarar att han står frågande i detta viktiga ämne om läroverksreformer, det må vara djerft, säger jag, att då uttala en mening, som skulle tyda derpå, att talaren icke vore frågande utan att han fattat en bestämd ståndpunkt i saken. Men denna djerfhet får stå för talarens egen räkning. Såsom en ursäkt för densamma torde få gälla den omständigheten, att han nu under en tidrymd af något öfver trettio år har tänkt, talat och skrifvit i ämnet och att han med ifver motser frågans lösning, så mycket mer som han icke har lång tid på sig att invänta denna lösning. Det må då också förlåtas honom att han icke vill släppa något medel, som kan leda till det mål han eftersträfvat.

Den synpunkt, hvarur jag ser denna stora reform, ber jag nu att få så kort som möjligt sammanfatta. Jag har redan förut uttalat min tanke, att frågan gäller icke blott de allmänna elementarläroverken utan äfven universitetet uppåt och folkskolan nedåt. Enligt mitt förmenande måste man här betrakta såsom stående till hvarandra i ett oskiljaktigt sammanhang de tre momenten: universitetets och läroverkens reformerande samt folkskolans, om icke reformerande, så dock utveckling; och dermed inträder äfven regleringen af elementarlärarnes löner och af folkskolelärarnes löner i ett naturligt samband, hvilket utgör en af de grunder, hvarföre jag tror att med all lönereglering i detta fall bör anstå.

Stannar jag nu vid elementarläroverken, så upprepar jag hvad jag förut yttrat, eller att det enligt min mening vore helsosamt, om spetsarne på dessa läroverk, nemligen 7:de klassen med dess två afdelningar, flyttades till universitetet. En aktad elementarlärare, tillika medlem af Riksdagen, yttrade med anledning af detta mitt uttalande en gång för icke länge sedan att han icke förstod huru en sådan anordning skulle gå till, hvarvid han tillika visade mig den artigheten att tillerkänna mig förmågan att »förstå allt». Jag är icke nog lycklig att kunna gifva honom samma kompliment tillbaka, eftersom han icke förstår hvarom här är fråga, nemligen, att då man låter afslutnings-examen, eller man må kalla det maturitetsexamen, ega rum efter genomgången 6:te klass och sålunda lemna öppet för ynglingen att antingen fortsätta sina studier vid högskolan, eller öfvergå till tillämpningsskolan, eller gå ut i lifvet, så inträder, hvad angår universitetet, det enkla förhållandet, att lärjungarne der inträda i för dem ordnade lärokurser i hvilka undervisningen torde kunna skötas af de yngre universitetslärarne, t. ex. af docenter, hvilken förberedande kurs, enligt min tanke, skulle bli den enda preliminära examen vid universitetet och hvarigenom vunnos den fördelen, att studenten tidigare kunde komma ut i lifvet.

I fråga åter om indragning af de lägre elementarläroverken och dem motsvarande klasser i de högre, så kan aldrig vara min afsigt att dermed minska tillfället till undervisning, utan tvärt om. De indragna skolorna och klasserna borde nemligen ersättas af högre folkskolor, äfven om högre statsanslag än nu skulle till sådana läroanstalter anslås.

Fördelen af sådana läroverk blefve bland annat den, att undervis-

*Ang. löneför-
bättring för
elementar-
lärare m. m.
(Forts.)*

Ang. löneför-
bättring för
elementar-
lärare m. m.
(Forts.)

ningen der blefve mera praktisk och bättre lämpad efter hvarje orts behof, enär skolorna skulle stå under kommunala styrelser. En sådan folkskola, liggande t. ex. i skärgården, skulle kunna meddela den förberedande undervisning, som skärgårdsfolket hade behof af för sitt yrke. En annan, förlagd i bergslagen, skulle naturligtvis införa sådana läroämnen, som vore för bergsmännen och deras förrättningar nödiga. Allt detta skulle kunna ordnas af kommunalstyrelser och lämpas efter hvarje orts behof, med undanrödjande af den uniformitet, som nu råder vid alla läroverk ända från Ystad till Haparanda. Genom denna lyftning af folkskolan skulle efter mitt förmenande öppnas tillfälle för skickliga folkskollärare att göra sin förmåga gällande och derigenom äfven vinna avancement samt erhålla bättre lönevilkor, hvilket skulle lända landet och denna lärarecorps till gagn.

Ett annat viktigt moment för de allmänna läroverken är skolans skiljande från kyrkan. Jag har länge hyst denna tanke, och redan för ett tiotal år sedan har jag i en utgifven skrift uttalat den mening, att stiftet icke borde utgöra skolområdet, utan att detta borde vara länet och att de nuvarande eforaten och den konsistoriella myndigheten öfver skolan borde förändras till en länsmyndighet ungefär motsvarande direktionen för Stockholms stads undervisningsverk. Jag har velat upptaga äfven detta moment, på det att också det må blifva föremål för någon uppmärksamhet.

Som sagdt, när man ser denna reform ur sådana synpunkter, äfven om man skulle såsom Herr Statsrådet och Chefen för Ecklesiastikdepartementet stå frågande med hänsyn till många enskildheter, vill man icke gerna taga något steg, som kan vara hinderligt för reformens snara genomförande, och, trots allt hvad deremot sagts, vidblifver jag den meningen, att en lönereglering i denna stund skulle vara hinderlig för reformen. Jag vill icke vidare påpeka de alltför öfverdrifna kostnader, som efter mitt förmenande vidlåda de allmänna läroverken. Endast det vill jag nämna att, om staten skulle vilja vare sig genom stipendier eller på annat sätt lemna till undervisningen per lärjunge det belopp, som lärjungarne i våra skolor nu kosta staten, så skulle många lärare, genom upprättande af privata skolor, gerna öfvertaga statens funktion beträffande undervisningen och det icke blott för detta stora belopp utan äfven för ett lägre. De privata läroverk, som nu finnas, hafva icke så stora skolafgifter, som staten utbetalar för lärjungarne i de allmänna läroverken, och i synnerhet gäller detta de högsta klasserna.

Jag förenar mig med Herr vice Talmannens yrkande, att Kammarern, på de af Herr Key framställda och af vice Talmannen accepterade motiv, må bifalla reservanternas förslag i denna del och afslå Kongl. Maj:ts proposition i alla tre ifrågavarande punkter.

Hans Excellens Herr Statsministern Grefve Posse: Den fria undervisningen har på många håll offentligen och senast i denna Kammarer blifvit betraktad såsom vårt lands vackraste tradition. Skada blott, mine Herrar, att det är rätt längesedan, då den var en verklighet. Den är numera icke annat än ett minne, en saga från försvunna tider. Ty det är redan upplyst, att det är längesedan, då den

allmänna undervisningen var kostnadsfri. Jag sympatiserar rätt mycket med den tanke, som man med detta slagord velat uttrycka, nemligen att en mycket låg skolafgift är tilltalande. Jag skulle gerna för min del vilja godkänna denna princip, derest jag icke såsom en praktisk man vore öfvertygad om, att den i verkligheten tillämpad skall medföra många och högst väsentliga olägenheter äfvensom gifva anledning till andra anmärkningar, som jag ber att få i korthet framställa.

Ang. löneförbättring för elementarlärare m. m.
(Forts.)

Till en början har jag svart att fatta statens skyldighet att utöfver den undervisning, som staten lennar alla medborgare i folkskolan, äfven lemna kostnadsfri undervisning för den högre vetenskapliga bildningen till ett fatal. Ty, mine Herrar, jemför man lärjungarnes antal med landets befolkning, så skall man finna, att lärjungarne i de allmänna läroverken verkligen äro ett fatal, ehuru det i och för sig är större än som är önskligt. Vidare är den kostnadsfria undervisningen orättvis, ty den meddelas i de allmänna läroverken endast till den manliga ungdomen. För qvinnans undervisning är föga sörjdt, och godkännes grundsatsen om en kostnadsfri undervisning, så förmodar jag, att man följdriktigt må finna nödvändigheten af att äfven tillämpa den i fråga om den qvinliga ungdomens undervisning. I öfrigt medför den fria undervisningen de olägenheter, som Herr Statsrådet och Chefen för Ecklesiastikdepartementet nyss så fullständigt visat, att jag icke behöfver vidare fästa Herrarnes uppmärksamhet derpå. Jag tillåter mig endast tillägga en sifferuppgift, som Herr Ecklesiastikministern förbigått, nemligen att elevantalet i de allmänna läroverken för det närvarande uppgår till 15,500 och derutöfver.

Det är alldeles uppenbart att denna siffra står i ett väsentligt missförhållande till landets folkmängd. Detta antal har stigit de sista fem åren med öfver 3,000 och, då det ökats årligen, kan man förutse, att det än ytterligare skall förökas. Kan en mätlig förhöjning i terminsafgiften, sådan den blifvit af Kongl. Maj:t föreslagen och med restriktionerna i afseende på befrielse från erläggande af dylik afgift för fattiga och mindre bemedlade, leda derhän att lärjungarnes antal i skolorna förminsкас, bör detta, på de skäl, Statsrådet och Chefen för Ecklesiastikdepartementet nyss klart och tydligt andragit, utgöra ett önskningsmål. De offentliga läroverken i vårt land hafva ursprungligen inrättats i afsigt att der uppfostra embetsmän för staten, kyrkan, armén och flottan. Detta skedde på en tid, då endast några få rika familjer i landet hade råd att sjelfva bekosta sina barns uppfostran. Den öfriga delen af befolkningen var då mindre bemedlad i ekonomiskt hänseende än nu, hvarföre det blef nödvändigt att gifva dess söner undervisningen kostnadsfri. Förhållandena äro nu väsentligt förändrade. Numera råder ingen brist på sådana, som söka statens tjänster; tvärtom är det öfverflöd i alla riktningar. Det finnes numera knappast något embetsverk, der icke ett större antal unge män gå och vänta på befordran, och välståndet är nu mera allmänt spridt i landet. Det skälet för kostnadsfri undervisning, som förut låg i den obemedlade befolkningens oförmåga att, äfven der goda anlag fordrade det, gifva sina söner en bättre uppfostran, finnes numera icke. Kostnadsfri undervisning var förr regel. Förhållandena hafva sedermera blifvit helt andra och man har derföre successivt frångått denna regel, visser-

Ang. löneför-
bättring för
elementar-
lärare m. m.
(Forts.)

ligen genom små terminsafgifter, men de finnas dock. Hvarje gång frågan kommer till afgörande, huruvida skolafgifterna vid statens läroverk skola höjas eller icke, är jag fullt förvissad att de uttalanden, som nu inom denna Kammar äro gjorda, åter skola låta höra sig och att man härifrån skall hemta ett positivt stöd för ett förslag till högre terminsafgifters införande, likasom det redan förut i dag af Medkammarerna blifvit godkändt.

Sjelfva frågan om skolväsendets organisation, sådan den nu föreligger, är en af de viktigaste Riksdagen har att behandla. Då den först framlades af Kongl. Maj:t, var den uti ett vida enklare skick. Den afsåg då icke något annat än en lönereglering för elementarläroverkens lärare, men till följd af de enskilda motioner, som inom Riksdagen blifvit väckta och genom det sätt, hvarpå den ursprungliga frågan af Stats-Utskottet blifvit behandlad, har den sedermera antagit vida större dimensioner. Den omfattar nu frågan om en omorganisation af skolväsendet i hela dess utsträckning. Jag erinrar mig, att under hela mitt lif, så långt jag kan minnas tillbaka, har jag alltid hört uttalas missnöje med det sätt, hvarpå vårt skolväsende är ordnad. Så väl från regeringens som från representationens sida har gjorts oupphörliga ansträngningar att få skolväsendet på ett tillfredsställande sätt ordnad, men man har ännu icke lyckats dermed. Detta är också en fråga, som har så stor omfattning och är så svår att slutligen lösa, att det visst icke är underligt, om dess afgörande tager årtionden i anspråk. Den har emellertid nu kommit i det skede, att så väl regeringen som Riksdagen äro öfverens om nödvändigheten af en reorganisation af systemet för de allmänna läroverken och redan detta är en lycklig omständighet. Denna uppfattning å regeringens sida är tydligt och oförtydligt uttalad i Kongl. Maj:ts till detta års Riksdag i ämnet afgifna proposition, der Statsrådet och Chefen för Ecklesiastikdepartementet uttalat den mening, att för frågans utredning bör ned sättas en komité. I dag har samme departementschef sagt Herrarne att hans afsigt är, att hos Kongl. Maj:t till ledamöter i denna komité föreslå personer, hvilka representera de olika uppfattningarne om huru denna fråga bäst bör lösas. Vi veta ju, att män med kunskaper, de bästa afsigter och egenskaper, för att bedöma denna fråga, äro af mycket olika åsigter om dess rätta lösning, och det är väl då rätt och billigt att saken kommer på tal, så att de inför regeringen och Riksdagen få förklara sina olika meningar och man sålunda kan vara i tillfälle att välja den bästa lösningen. Vidare har Statsrådet och Chefen för Ecklesiastikdepartementet i samma statsrådsprotokoll tydligt uttalat sin uppfattning, att Kongl. Maj:t godkänner indragning, såvidt sådant möjligen kan ske, af såväl pedagogier som treklassiga läroverk, en önskan, som representationen alltid delat. Slutligen har ock från departementschefens sida vidtagits åtgärder för att utreda om och i hvad mån å de akademiska examina kunna ställas ringare anspråk eller sådana förändringar vidtagas, som kunna stå i harmoni med den motsedda reformen af skolorna.

Jag tror således att det kan medgifvas, att Kongl. Maj:t och dess regering i detta fall har en bestämd afsigt att leda frågan till en lösning sådan som kan vara för landet gagnelig.

Utskottet har nu gjort löneregleringen för lärarne beroende af genomförandet af en omorganisation. Deremot tillåter jag mig vördsamt erinra, att med så olika meningar, som i afseende på organisationen komma att göra sig gällande, och då det är nödvändigt att denna organisation, såvida den skall blifva välsignelserik för landet, bör genomföras i öfverensstämmelse med den mera allmänna uppfattning och öfvertygelse som finnes, denna organisation under sådana förhållanden icke kan gå alltför fort, utan att dertill fordras någon tid och denna icke så kort. Under denna tid har Kongl. Maj:t å sin sida ansett, att det skulle vara för skollärarne tungt att sakna en billig löneförhöjning. Deras löneinkomster stå nu icke i jembredd med andra tjänstemäns, och deri har Kongl. Maj:t funnit en ganska tvingande anledning att framlägga deras behof för representationen. Dervid har Kongl. Maj:t icke förbisett nödvändigheten dels af vissa vilkor för åtnjutande af löneförhöjning, så bestämda, att löneförhöjningen icke lägger hinder i vägen för den organisation, som framdeles blir bestämd, dels ock deraf, att lönetillökningen i och för de läroverk, som äro afsedda att indragas, ställes å extra stat. Om deras begäran nu af representationen icke bifalles, kan det verkligen uppstå den svårighet, att den nuvarande mycket aktningvärda corps, som utgör våra skollärare, kan försämras. Den kan till följd af materielt betryck blifva sämre än den är, och det vore en stor förlust för framtiden. Kongl. Maj:t har velat genom detta förslag bereda möjlighet att upprätthålla lärarecorpsen i dess nuvarande goda beskaffenhet. De skäl, som förelegat för Kongl. Maj:ts förslag, har Chefen för Ecklesiastikdepartementet helt nyss mycket fullständigt framställt, och jag har icke vidare att tillägga än att förena mig i hans önskan att Kammaren välvilligt måtte bedöma Kongl. Maj:ts förslag.

Ang. löneförbättring för elementarlärare m. m.
(Forts.)

Herr Ola Andersson i Burlöf: Under de öfverläggningar beträffande undervisningsväsendet, som egt rum under de senare åren och icke minst i dag, torde behofvet af en genomgripande reform af undervisningsväsendet och en utredning derom blifvit till fullo ådagalagd. Detta behof är ock från regeringens sida erkändt och man bör alltså kunna hoppas, att den tid skall stunda, då man skall gå till mötes en lycklig lösning af denna fråga.

Såsom bekant har likväl Första Kammaren under de senare åren afvisat Andra Kammarens försök att bereda väg för en blifvande reform. Försöken att bereda väg för denna reform inom Stats-Utskottet, och derjemte någon löneförbättring, rönt icke heller tillmötesgående från Första Kammararens ledamöter inom Utskottet, och under sådana förhållanden hade Andra Kammarens ledamöter icke annat att göra, än att framlägga den hemställan, som innefattas i den vid betänkandet fogade reservationen.

Jag ber nu att för min ringa del få till Herr Statsrådet och Chefen för Ecklesiastikdepartementet uttrycka min tacksamhet för de åsikter han uttalat och de löften om fullständig och allsidig utredning i afseende på denna fråga som han gifvit. Jag vill blott tillägga, att i ett afslag å Kongl. Maj:ts proposition bör Kongl. Maj:t och hans rådgifvare se ett stöd för detta reformsträfvande, och jag hoppas, att

*Ang. löneför-
bättring för
elementar-
lärare m. m.* frågan skall gå en lycklig lösning till mötes, då utan tvivel hvar och en får något gifva med sig i sina åsigtter. Jag anhåller om bifall till det af Herr Key framställda yrkande.

(Forts.)

Härmed var öfverläggningen rörande mom. A slutad. I enlighet med de meningar, som förekommit, gaf Herr Talmannen propositioner dels på bifall till Utskottets hemställan i detta moment, dels på afslag å såväl nämnda hemställan som Kongl. Maj:ts förslag i ämnet, dels ock på det yrkande å ett motiveradt afslag, som under öfverläggningen af Herr Emil Key först blifvit framställt; och fann Herr Talmannen förstberörda proposition vara med öfvervägande ja besvarad. Votering blef begärd. I anledning häraf och för bestämmande af kontrapositionen upptog Herr Talmannen änyo de öfriga yrkandena, utaf hvilka det af Herr Key gjorda nu förklarades hafva flertalets röster för sig. Men äfven beträffande kontrapositionen äskades votering, hvadan en så lydande omröstningsproposition först uppsattes, justerades och anslogs:

Den, som till kontraposition i hufvudvoteringen antager det under öfverläggningen framställda yrkande, att Kammaren, på grund af de skäl och omständigheter, som i reservationen vid punkten 1 af föreliggande utlåtande blifvit anförda, måtte afslå såväl Kongl. Maj:ts förevarande proposition som äfven Stats-Utskottets hemställan i nu föredragna 1:sta punkten mom. A, af nämnda utlåtande,

röstar Ja;

Den, det ej vill,

röstar Nej;

Vinner Nej, har Kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit deras mening, som yrkat afslag å såväl Kongl. Maj:ts i ämnet aflättna proposition som Stats-Utskottets förevarande hemställan.

Den omröstning, som företogs enligt denna proposition, utföll med 138 ja mot 51 nej; och erhöll alltså propositionen för hufvudvoteringen följande lydelse:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i 1:sta punkten mom. A af utlåtandet N:o 14, b.,

röstar Ja;

Den, det ej vill,

röstar Nej;

Vinner Nej, har Kammaren, på grund af de skäl och omständigheter, som i reservationen vid punkten 1 af föreliggande utlåtande blifvit anförda, afslagit såväl Kongl. Maj:ts förevarande proposition som äfven Stats-Utskottets hemställan i nu föredragna 1:sta punkten mom. A af omförmälda utlåtande.

Den senare voteringen visade 40 ja mot 148 nej; i följd hvaraf Kammaren beslutit i enligt med nejpropositionen.

Sedan resultatet af omröstningen för Kammaren tillkännagifvits, *Ang. löneförbättring för elementarlärare m. m.*
yttrade

Herr Berg: Jag anhåller att få anmäla min reservation mot det beslut, som Kammaren nu fattat och enligt hvilket frågan om en möjligen blifvande förhöjning af terminsafgifterna gjorts beroende af den vidt omfattande och svårlösta frågan om ordnandet af hela vårt undervisningsväsende från och med folkskolan ända till universitetet.

(Forts.)

Likaledes reserverade sig mot det fattade beslutet Herrar *Lovén, Lindmark, Helander, Lundblad, Celsing, Friherre Stackelberg, A. Rundbäck, G. T. Ljunggren, af Trolle, Friherre Leijonhufvud, Friherre Fock, Lönegren, Meijer, Sundström, F. G. Sandwall, Blomberg* och *Granlund*.

Rörande *mom. B* yttrade

Herr Emil Key: Till följd af Kammarens nyss fattade beslut får jag hos Herr Talmannen vördsamt anhålla om proposition af den lydelse att Kammaren, på grund af de skäl och omständigheter, som under *mom. A* blifvit anförda, behagade afslå Stats-Utskottets hemställan i det föredragna *mom. B*.

Vidare anfördes icke. Enligt Herr Keys yrkande, beslöt Kammaren att, på grund af de skäl och omständigheter, som i reservationen vid punkten 1 blifvit anförda, afslå Utskottets hemställan i förevarande moment.

Efter föredragning vidare af den del af Utskottets hemställan i *mom. C*, som afsåg förhöjning i anslaget till de allmänna läroverken, anförde

Herr Rydin: Då denna debatt började, var det bestämdt att öfverläggningen skulle röra sig kring de frågor, som hvarje särskild litera i betänkandet upptoge. Som jag i afseende på litera A icke ville afgifva något bestämdt yttrande, så har jag valt denna litera C att uttala mina åsikter angående lönerogleringsfrågan.

Af de yttranden, som under debatten förekommit, samt af såväl Stats-Utskottets som äfven samtliga denna Kammares reservanternas uttalanden synes framgå, att man enstämmigt ansett en löneförbättring för lärarne vid de allmänna läroverken och pedagogierna vara af behofvet påkallad.

I reservationen hade man egentligen anført tre skäl emot denna reglering. Det första skälet har varit det, att elementarlärarne erhållit jmförelsevis många löneförbättringar och senast så nyligen, att man icke kunde med skäl så kort tid derefter bifalla de ytterligare anspråk, som nu blifvit framställda. Jag vill emellertid i detta afseende fästa uppmärksamheten derå, att den förhöjning i lönen, som vunnits från det att lärarnes löner först reglerades och till dess de blifvit på sätt nu är föreslaget bestämda, på långt när icke motsvarar den tillökning,

Ang. löneför-
bättring för
elementar-
lärare m. m.
(Forts.)

som vid den nya löne regleringen för andra tjänstemän kommit dessa till del. Jag vill fästa uppmärksamheten på, huruledes assessorerna i hofrätterna fått sina löner ökade från 3,000 kronor, som de utgjorde före 1856—58, till 5,300 kronor, således med 2,300 kronor, under det en skollärare, i adjunktsggraden, som före 1858 hade 900 kronors lön, skulle, derest han nu vunne den föreslagna lönen eller 2,500 kronor i lägsta lönegraden blott med 1,600 kronor få sin lön tillökad. Detta under det att en hofrättsnotarie fått sin lön i högsta lönegrad ökad från 2,500 till 4,200 kronor. Om man jemför andra tjänstemän i de särskilda lönegraderna med skolläraryne, så finner man, att de lönegrader, som blifvit nu föreslagna att beviljas dessa senare, snarare under- än öfverstiga de belopp, hvarmed andra tjänstemäns löner redan blifvit förökade. Orsaken härtill har varit den, att elementarlärarynes löner ej blifvit sedda i det sammanhang, hvari de stå till öfrige tjänstemäns. En annan omständighet, som gjort att dessa lärare blifvit lidande vid de löne regleringar, hvarmed Riksdagen hugnat de flesta andra embetsmän, är att den för en löneförbättring åt lärarne erforderliga summan skulle blifva ganska stor. Det är detta man drager sig för. Hade det varit fråga om en löneförhöjning på 30 à 40 tusen kronor, är jag öfvertygad om, att iugen röst skulle hafva höjt sig deremot. Men den omständigheten, att den omfattar så många lärare och att summan skulle blifva så stor har, som sagdt, gjort att man drager sig för densamma, och då söker man efter skäl för afslag. Såsom ett bland de viktigare skälen för afslag framträder då det andra mot löneförbättringen anförda skälet, nemligen det, som vill skjuta undan löneförbättringen, till dess en nöjaktig omreglering och omorganisation af läroverken genomförts. Och på sätt en talare från Norrland, som hade ordet under den föregående debatten, förklarade, anses det så obeskrifligt lätt att åstadkomma en så beskaffad reform. Det skulle nära nog gå af sig själf, om man blott sätter sig till mål att tillgodose samhällets praktiska behof. På hvad sätt detta skulle ske, hvilken gång man skulle välja, detta nämnde han dock icke. Att svårigheter och stora svårigheter här möta, finner hvar och en, som tager frågan i betraktande. För att inse detta, behöfver man blott till en början fästa uppmärksamheten på, hvilken betydelse elementarläroverken hafva i undervisningsväsendet. De hafva till uppgift, enligt hvad både Riksdagen och Kongl. Maj:t varit öfverens om, att förbereda och grundlägga den vetenskapliga bildningen för universitetet, att förbereda och grundlägga studierna för specialskolorna samt att förbereda och grundlägga den allmänna medborgerliga bildningen. Om man tager i betraktande dessa olika rigtningar, så finner man, hvad grundläggningen för universitetet beträffar, att den består i grundläggning för de fem särskilda hufvudrigtningar, hvari studierna vid universitetet bedrifvas, nemligen inom den teologiska, juridiska och medicinska fakulteten samt inom den humanistiska och matematisk-naturvetenskapliga sektionen. Går man då in i frågan och ser, huruledes åt detta håll en grundläggning skall ske, så finna Herrarne ganska väl, hvilka stora svårigheter möta, då man vill åstadkomma en sådan, som är tillfyllestgörande. På samma sätt har det sina svårigheter att bestämma, huruledes en rätt grundläggning skall ske för den allmänna medborgerliga bild-

ningen. På sätt en talare på skånebänken nämnde på förmiddagen, har den ene en pretention på allmän bildning, den andre en annan, och om jag rätt uppfattade hans mening, ville han att undervisningsmetoden skulle tillämpas efter hvars och ens individuella anlag, så att den skulle rätt passa in på hvarenda yngling. Jag frågar då: är det möjligt att under sådana förhållanden åstadkomma en sådan endragt i uppfattningen af den reform af organisation af läroverken, som bör ske, att lärarne böra, till dess denna reform är genomförd, vänta med den löneförbättring, som anses billig. Vidare fragas, om det kan lända till reformens framgång, att man, på sätt uti dessa reformvilkors framkastande innebäres, från början antager läraren obenägen för hvarje ändamålsenlig skolreform och att, om han får löneförhöjning, allt hopp om reform skall försvinna. Hvilka är det, som skola göra denna omorganisation? Hvilka skola medverka till densamma? Jo, i första rummet skollärarne sjelfva. Om således Herrarne äro benägna för en reform i vårt undervisningsväsende, om detta icke är blott ett svepskäl för att afslå lönefrågan, så är det och blir det en nödvändighet att i detta hänseende taga till hjälp de särskilda lärarne vid undervisningsverken, att begagna deras goda vilja och att efter den benägenhet de visa för de särskilda frågorna lämna anordningen deraf. Gör man icke detta, hvad blir följden? Jo, följden blir en reaktion, en sådan som vi veta skedde efter omorganisationen af läroverken 1856. Man ville då införa franska språket såsom grundläggande i skolorna, men den anordningen har man för länge sedan måst öfvergifva, därför att lärarekrafterna ej voro så beskaffade, att de praktiska fordringarne på elementarundervisningen på den grunden kunde uppfyllas.

Talaren från norrlandsbänken, som förklarade att han ansåge, att lärarne gerna kunde vara i knappa omständigheter några år för att bidraga till en nyttig reform i skolväsendet, kunde hafva rätt så till vida, att hvar och en svensk medborgare bör anse för sin pligt att någon tid lida och strida, om han derigenom kan bidraga till något som är nyttigt. Men att på så sväfvande reformförslag, som dem som talaren antydde, bygga en sådan fordran är väl anspråksfullt. Han förklarade helt hastigt och lustigt, att Kongl. Maj:ts regering visat sig hafva en oklar och ofullständig uppfattning af den ifrågavarande reformen. Jag hörde nogsamt på hvad den talaren yttrade för egen del i afseende på reformen, och jag kunde hos honom icke finna någon uppfattning alls af sättet huru läroverken borde omorganiseras. Hans uppfattning var så luftig, att den påminner mig om en person i Upsala, som skulle skriva en kria öfver poeten Homerus och hans poetiska förtjenster. Läraren, som skulle bedöma denna kria, sade att den passade in icke blott på Homerus och icke blott på hvilken poet som helst, utan på hvilken bra karl som helst. Ungefär lika oklar var äfven den nämnde talarens angifvande af skolreformen och den riktning, i hvilken den skulle gå. Denna oklarhet afhjelpes icke dermed, att han vidare sökte belysa denna fråga med det märkvärdigt djerfva påståendet, att, när de, som gått igenom skolan, vända sig till det praktiska lifvet och yrkena, de voro dertill helt och hållet odugliga. Herr Ecklesiastikministern fäste uppmärksamheten på, hurusom talaren sjelf vederlade detta sitt påstående, och jag kan i detta fall upplysa,

Ang. löneförbättring för elementarlärare m. m.
(Forts.)

Ang. löneför-
bättring för
elementar-
lärare m. m.
(Forts.)

att jag har mig bekant att i Upsala i båda bankerna derstädes på de förnämsta platserna användas f. d. studenter, likasom jag vet, att den tid, då näringarne florerade som bäst, aftog märkbart antalet af juris studiosi. Allt detta visar, att studenter både duga till det praktiska lifvet och vilja der användas. Men om ock den talare, mot hvilken jag vändt mig, utkastat orättvisa beskyllningar emot vårt skolväsen, så vill jag ej förneka, att reform kan vara behöflig.

Tager man i betraktande, hvad som föranleder att anspråken på reform allt kraftigare framställas, så skall man hufvudsakligen finna, att de olägenheter, som vidläda undervisningen, bero deraf, att man icke vill taga steget fullt ut och skilja undervisningslinierna, den, som skall förbereda till den klassiskt-humanistiska universitetsbildningen, och den, som skall grundlägga den moderna och reala bildningen. Frågan härom är icke ny och ej för Riksdagen främmande. Vid 1873 års riksdag framlades ett förslag i detta syfte, men mötte inga sympatier. Man ville icke skilja linierna åt och icke indraga ett enda läroverk, till följd hvaraf de nu så naturligt sig framställande anspråken på att vissa i förhållande till kostnaden föga fruktbringande läroverk indragas, för att möjliggöra nedsättning af ifrågavarande anslag, ej blifva så lätta att tillfredsställa. Skall löneförbättringen göras deraf beroende, uppskjutes dess genomförande ytterligare en lång tid. Ty så snart fråga blir om indragning af ett enda läroverk, sätts alla krafter i rörelse för att hindra detta, och blir fråga om att förvandla för den lärda bildningen förberedande läroverk till skolor för medborgerlig bildning, utan att vara stöpta i samma form som de allmänna läroverken, möter det samma motstånd; och, på sätt en ledamot i särskilda Utskottet vid 1873 års riksdag förklarade, det blir ingen ro i läroverksfrågan, förrän hvar socken får ett läroverk, fullständigt på både klassiska och reala linien. Huru befogad indragningen af ett öfverflödigt läroverk må vara, så blir sakens utförande ej lätt; då framhålles en sådan mängd praktiska svårigheter, emedan ingen vill släppa hvad han har, utan hvar och en vill hafva den bästa möjliga undervisningen för sina barn så nära som möjligt.

Den tredje anmärkningen, som blifvit framställd, är den, att elementarläroverkens undervisning bör ordnas så, att den kommer att utgöra en öfverbyggnad på folkskolan och att därför elementarläroverkens lärares löner ej böra förbättras förrän i samband med folkskollärares och de anspråk på lärarkrafter, som folkskolan framställer från elementarläroverket och tvärtom. Detta ordnande är emellertid en ganska svår sak och det helt naturligt af det skälet, att, huru man än må reglera folkskolan, blir det likväl nödvändigt, att kommunen får sin hand med, ty kommunen vill icke afsäga sig rättigheten att tillsätta lärare och hafva tillsyn öfver undervisningen. Lika litet kan staten åtaga sig hela undervisningskostnaden, utan den måste alltid komma att bestridas gemensamt af staten och kommunen. Jag vill icke yttra mig närmare om behofvet för folkskolelärarne af bättre aflöning, men jag tror att behofvet häraf förefinnes på de flesta ställen. Emellertid vill jag fästa uppmärksamheten på, hvaraf folkskolan enligt min mening lider. Vi veta, hvilka svårigheter nu finnas derigenom, att de smärre socknarne alltid vilja hafva sin särskilda skola i stället

för att ansluta sig till en annan större församling. En sådan sam- *Ang. löneför-*
manslutning vill man aldrig åvägabringa, och då är intet annat att *bättring för*
göra än att vända sig till staten och begära ökadt anslag, utan att *elementar-*
förändring vidtages i skoldistriktet. Skall man göra löneförbättring *lärare m. m.*
beroende af folkskoleorganisation, har man påhängt frågan en ytterli-
gare tyngd, som måste afläytas, innan någon reglering kan åstad-
kommas.

Till följd af hvad jag sålunda sökt antyda, bör man kunna finna, att ju mera man tänker sig in i denna så lättvindigt framkastade fråga om skolreform och omorganisation, desto flere svårigheter möter man, så att hvar och en, som vill söka att utreda densamma, finner sig, på sätt Ecklesiastikministern yttrade, stå frågande och spörjande både i fråga om målet och vägen, och att man därför måste låta underkasta frågan en ganska grundlig pröfning, såvidt man nemligen skall handla med det dryga ansvar, som den måste göra, hvilken skall besluta om en så viktig angelägenhet som den om ungdomens uppfostran. Det är nemligen mycket lätt att i denna Kammare fatta hvilket beslut som helst i undervisningsfrågor, det är den lättaste sak i världen, ty hvem bär därför ansvaret? Ingen. De slutna seddarna nedläggas i urnan, rösterna hopräknas och Kammaren har fattat sitt beslut, men om beslutet visar sig olämpligt, säger man: »ja, icke kan jag hjälpa det; jag blott afgaf min röst». Men den person, som står i spetsen för dessa angelägenheter, och de som skola handlägga skolärendena och tillämpa undervisningsgrunderna, de känna ansvaret och se de svårigheter, som möta för dess lösning på ett lyckosamt sätt. Det är därför rent af obarmhertigt att, på sätt talaren från norrlandsbänken framhöll, vilja neka skolläraryne löneförbättring, såvidt icke skolreformen genomföres på det sätt han vill, hvilket vill säga på sätt hvar och en anser lämpligt till följd af sin individuella uppfattning och det åskådningssätt, som hans ställning i samhället gifver honom och som han anser såsom den ofelbart rätta. Skall man i denna reform hålla på sin åsigt, så är omöjligt att åstadkomma en reform. Jag vill ej yttra mig i afseende på de olika åsikter, som jag och pluraliteten i denna Kammarare hysa i denna fråga, hvilken åsigt som är den rätta. Den enes, likasom den andres, kan vara fullt befogad. Jag medger det fullkomligt; jag vill icke disputeras derom. Min uppfattning kan ju vara påverkad i en riktning, Herrarnes i en annan; hvem skall då afgöra, hvilken som är den rätta? Deruti kunna vi alla vara ense, att frågan bör noga skärskådas och undersökas, innan den bringas till afgörande. Och likaså framgår klart af frågans beskaffenhet, att erfarenhet och sakkunskap i denna fråga fordras af dem, som skola ordna undervisningsväsendet. Att dessa frågor icke kunna afgöras af en majoritet af röster i en riksförsamling, finna Herrarne ganska väl, och det visar sig också ganska tydligt deraf, att man endast uttalar några allmänna satsar. Men olyckan är, att de äro så allmänna, och därför att de äro så allmänna, är det med dem som med de nyliberales program, att under hvarje sats få så många åsikter rum, att när de komma tillsammans för att diskutera, hvilken åsigt som är den rätta, blifva meningarne så olika, att man ej kommer till något resultat. Till följd häraf är nödvändigt att regeringen utan påtryckning från något håll

Ang. löneför-
bättring för
elementar-
lärare m. m.
(Forts.)

får sjelfständigt pröfva sjelfva organisationsfrågan, och regeringen har ju redan vidtagit åtgärder för utredningen. När så är förhållandet, så måste man göra sig den frågan, hvarför har organisationsfrågan blifvit sammankopplad med lönefrågan; hvad är nu orsaken till, att denna fråga blifvit uppskjuten? Jag vill icke inlåta mig på den på förmiddagen framkastade frågan, om hvad den så mycket omtalade parlamentarismen fordrar i afseende på riksdags och regerings inbördes förhållande. Jag vill ej försöka att gifva en utredning häraf, icke ens om detta styrelsesätt verkligen finnes hos oss, men så mycket måste medgifvas, att icke har Herrarnes nej till denna fråga varit förestafvadt af något slags misstroende till regeringen. När nu icke så varit förhållandet, samt både ecklesiastikministern och statsrådets främste ledamot förklarar, att de skola egna all den omsorg, som är möjlig, åt frågans lösning, och att de redan vidtagit åtgärder dertill, men tillika förklarar att frågan är så svår, att den icke kan lösas i en hastig vändning utan till skada för fäderneslandet, frågar jag, är det skäl, att under sådana förhållanden uppskjuta frågan om löneförbättring, som är en af organisationen oberoende fråga, till en obestämd framtid? Vore det icke under sådana förhållanden skäl att gifva sitt bifall åtminstone till *denna* punkt i Stats-Utskottets förslag, hvilken medgifver en löneförbättring med hälften af hvad lärarne nu hafva i lön, och att man under tiden finge vänta på, huru det skulle reda sig med de andra frågorna? Jag hemställer, om icke billigheten fordrar detta.

En talare, som yttrade sig för en stund sedan, framlade några siffror med afseende på huru mycket budgeten växt. Ja, det är ganska lätt att komma fram med sifferuppgifter, som visa huru budgeten växer. Jag vill dock dervid fråga: har *denna* anslagsfråga uppkallat ett enda öres ökad skatt? Nej, det har den inte. För att således kunna bedöma saken, måste man göra sig den frågan: blifver följden häraf någon skatteförhöjning, och kunna vi icke bära dessa utgifter? Derpå måste man svara: det finnes icke något hinder för landet att utan någon slags skatteförhöjning bära en sådan utgift. De uppgifter, som af Herr Hæggeström blifvit framlagda, vill jag ej bestrida med hänsyn till deras riktighet, men man eger icke att draga de slutsatser deraf, som han syntes önska. Först och främst vill jag fästa Herrarnes uppmärksamhet på, huruledes skatterna ständigt gått ner sedan 1810. Med undantag af bränvinsskatten hafva alla skatter blifvit nedsatta och oaktadt denna nedsättning hafva skatterna ständigt ökat sig. Detta förhållande återopas af somliga såsom ett bevis på, huru man ökar och ökar skatterna, då det deremot bevisar, huru välståndet i landet ökats, så att samma skatter kunnat tillflöda rikligare till följd deraf att välmågan stigit. Jag vill blott nämna för dem af Herrarne, som deraf kunna vara intresserade, några summor med utgångspunkt från 1810 års budget. Tullens nettoinkomster hafva från 1810, då de uppgingo till 3,280,000 kronor, år 1880 ökats till 21,000,000 kronor, ehuru tullarne sedan 1810 blifvit betydligt nedsatta. På samma sätt förhåller det sig med den allmänna bevillningen. Den har stigit från 2,700,000 kronor till 4,200,000 kronor, och detta oaktadt fastighetsbevillningen blifvit nedsatt från 2 kronor till 30, 50 öre per mille, och bevillningen för inkomst af näring från 5 procent till 1 procent samt inkomsten af

löner från 4 procent till 1 procent. Kan detta kallas en tillökning i skatter? Nej. Det är ett tillflöde af de inkomster, som af skatterna tillvägabringas, hvilket har sin orsak i stigande välstånd. Vi hafva varit i den lyckliga belägenheten, att vi kunnat bygga jernvägar, förbättra undervisningsväsendet och öka vårt försvarsväsendes styrka utan att öka skatterna. Jag frågar: är det vid sådana förhållanden obilligt att uppföra på budgeten en så jemförelsevis ringa tillökning som 345,000 kronor? Kan detta verkligen vara obilligt? Herr Hæggström visade, huru den åttonde hufvudtiteln ökats. Jag har här några anteckningar rörande tillökningen af denna hufvudtitels anslag från 1850 till 1880. Jag vill dock först fästa uppmärksamheten på, huru svårt det är att rätt läsa siffror. Här finnas två poster till kleresi och till kyrkors underhåll, som ökats med 260,000 kronor. Vidare å fattigvårds-, helsovårds- och fromma stiftelsers medel en tillökning till belopp af 1,266,000 kronor. Deri ingår dock äfven hospitalsfonderna. Af dessa siffror kan man dock icke sluta sig till, huru utgifterna i verkligheten ökats, utan en särskild beräkning. Utgifterna till universitetet och de högre läroverken har ökats ganska mycket eller med 2,948,000 kronor, men man kan ej genom simpel subtraktion få reda på denna tillökning, ty en post på 315,000 kronor för de tekniska läroverken är flyttad från denna hufvudtitel till en annan, och folkskoleafgiften är ej upptagen bland 1850 års anslag till folkundervisningen. Om jag nu jemför de summor, som gått till undervisningsväsendet, med andra anslag, så visar det sig att detta anslag, oaktadt Riksdagens vid flera tillfällen visade stora frikostighet, hvilken jag icke vill förneka, dock icke efter 1880 års stat uppgått till mera än 9,219,000 kronor, deri äfven inbegripet anslagen till fattigvården och sjukvården. Utgifterna till jernvägar, handel och sjöfart uppgå till icke mindre än 5,350,000, anslaget till vårt försvarsväsende går till 22 millioner kronor och anslagen till fängvården utgöra 2 millioner. Vid en jemförelse mellan dessa siffror och anslaget till undervisningsväsendet, finner man visserligen att detta anslag icke är så relativt stort som det synes, betraktadt utan jemförelse med andra, men man bör dock glädja sig åt att vårt undervisningsväsende i alla fall blifvit omhuldadt.

Då det anslag, som Kongl. Maj:t nu begär, icke fordrar den ringaste förhöjning i skatt, utan kan tagas af tillgängliga statsmedel och dessutom billigheten fordrar en löneförbättring för elementarlärarne, så hoppas jag, att Kammaren måtte bifalla det begärda anslaget af 345,000 kronor.

Jag yrkar derföre bifall till punkten C.

Herr Axel Key: Genom det af Kammaren nyss fattade beslutet kunna elementarlärarne tyvärr icke erhålla den för dem väl behöfliga löneförbättring, som blifvit föreslagen, men hälften af deras behof kan dock ännu fyllas, om Kammaren bifaller punkten C. i Utskottets förslag. Att ett verkligt behof af löneförbättring för elementarlärarne föreligger, torde väl vara klart för en hvar, som blott besinnar, att icke mindre än 23 procent af dessa lärare vid en ålder af 31—36 år icke hafva högre lön än 1,500 kronor, en lön icke mycket öfverstigande hvad en vaktmästare i Stockholm uppbär i lön, framför allt om i den-

*Ang. löneför-
bättring för
elementar-
lärare m. m.*
(Forts.)

Ang. löneför-
bättring för
elementar-
lärare m. m.
(Forts.)

nes lönevilkor äfven ingår fri bostad. Min ärade namne anförde på förmiddagen några siffror, som jag ber att något få fullständiga. Det kunde synas af hvad han meddelade, som om lärarne temligen tidigt tillträdde sina befattningar. Förhållandet härmed är fullt utredt i läroverkskomiténs betänkande. Det visar sig der, att en adjunkt eller kollega vid sin utnämning i medeltal är 30,7 år, en lektor 33,5 och en ämneslärare 31,5 år. Först vid en ålder af 39 år kommer lektorn till en lön af 3000 kronor och först vid 45 år adjunkten till samma lön. Men, mine Herrar, jag vill icke uppehålla mig längre vid att söka ådagalägga det behof af löneförbättring, som förefinnes. Sedan en så fullständig utredning i detta fall föreligger, som den löne regleringskomitén lemnat, sedan Chefen för Ecklesiastikdepartementet i sitt anförande till statsrådsprotokollet vitsordat, att elementarlärarynes löneförmåner, om förbättringar beviljas, icke blifva större än hvad som fordras för den nödtorftigaste bergning, sedan såväl Utskottet som reservanterna intygat det berättigade i en förhöjning af lönerna, så förmodar jag, att det ej skall finnas många — några finnas dock, det hafva vi hört — som sätta verkligheten af detta behof i tvifvel. Men, mine Herrar, om sålunda här föreligger ett allmänt erkänt och insedt behof, är det icke då för oss en pligt att söka fylla detta behof så långt omständigheterna det någonsin medgifva? Om vi vilja detta, så hafva vi nu icke annat att välja på än att genom ett bifall till punkten C åstadkomma en löneförbättring, om ock ej tillfyllestgörande, så fort som möjligt. Sluta vi oss åter till reservanternas förslag, skjuta vi denna löneförbättring undan i det aflägsna fjerran, genom att orubbligt sammanknyta den med de reformplaner, som man hyser med hänsyn till de allmänna läroverken. På goda skäl är det, såsom det synes mig och väl alla i denna Kammare, som Utskottet såväl som reservanterna afböjt att nu göra löneförhöjningen definitiv på ordinarie stat, men då reservanterna anse de af dem anförda skälen äfven kunna användas såsom vapen mot förslaget att på extra stat bevilja den begärda löneförhöjningen, synas de mig tillmäta dem en innebörd, som de alls icke ega. Jag vill icke ingå i någon detaljerad kritik öfver dessa skäl, en kritik så mycket mera öfverflödlig, som en sådan på förmiddagen redan framstälts af min kamrat på stockholmsbanken. Endast det vill jag nämna, att icke kan den presterliga tjänsteårsberäkningen och frågan om prebendena m. m. vara af någon större och afgörande betydelse för denna fråga, så länge det icke gäller dess definitiva reglerande. Bland alla de skäl, som af reservanterna anförts mot förslaget, är det endast ett, som jag möjligen skulle kunna tillmäta någon betydelse uti ifrågavarande hänseende, och detta nemligen det skälet, att äfven det tillfälliga lönetillägget skulle utgöra ett hinder för en omorganisation af skolorna, en omorganisation, som äfven jag anser vara nödvändig. Men jag kan icke tro, att ett beviljande på extra stat af lönetillägg skulle utgöra ett sådant hinder. Icke kan väl omorganisationen fördyras eller försvåras genom att nu bevilja denna löneförbättring? Vi veta ju alla, att de lärare, som skulle komma på indragningsstat, icke härvid skulle komma att fortfarande få åtnjuta löneförbättringen, och det finnes dessutom öfver 100 extra lärare att aflägsna från skolan, innan de ordinarie lärareplatserna behöfva indragas, och

dessas extra lärare skulle ju hvarken få behålla lön eller lönetillägg. Att denna tillfälliga löneförbättring skulle på något annat sätt utgöra hinder för omorganisationen, kan jag icke heller förstå. Skulle man afse att nedslå det motstånd, som man har anledning att befara från en del af elementarlärarne, derigenom att man sätter dem på förknappning, om icke, såsom en talare yttrade, på svältkur, så dock på låg diet, och skulle man föreställa sig, att man kan tvinga motståndarne till omorganisationen till att i stället blifva bundsförvandter, för såvidt man sammankopplar deras ekonomiska intressen med omorganisationsfrågan, så tror jag man misräknar sig, och under alla förhållanden synes mig ett sådant tillvägagående vara en alltför obillig, sträng och till sin verkan alltför osäker kur, hvilken skulle kanske kunna åstadkomma en verkan alldeles motsatt den som man åsyftat. Jag tror icke att man på detta sätt vinner bundsförvandter inom vår lärarecorps, och framför allt tror jag icke man bör bygga hoppet om framgång för den eftersträfvade reformen på sådana grunder. Elementarlärarne hafva icke makt att hindra dessa reformer, och att, såsom en talares på Stockholmsbänken yttrande innebär, Andra Kammaren genom att neka dem en berättigad och väl behöflig löneförbättring skulle sätta dem i en så betryckt ställning, att regeringen och Första Kammaren skulle af medkänsla för denna deras belägenhet tvingas att med uppoffring af sin egen öfvertygelse och sina åsikter i skolfrågorna komma dem till hjälp, detta synes vara en åtgärd af så betänklig art, att jag för min del ej vill med den hafva något att skaffa.

Ang. löneförbättring för elementarlärare m. m.
(Forts.)

En omorganisation af skolorna och undervisningsväsendet, som är så väl behöflig, hoppas jag kunna ske på öfvertygelsens väg, genom styrkan af de skäl, som tala därför, genom det allmänna intresse, hvarmed denna sak omfattas och icke minst genom det kraftiga stöd, den säkerligen kan påräkna inom Riksdagen och i synnerhet af denna Kammare.

Väl är det möjligt, att de afsedda skolreformerna kunna inom en ganska kort tid vara genomförda, men med den omfattning, som organisationsplanerna numera erhållit, kan det dock härmed dröja ännu i många, ja, kanske i tiotal af år. Att lärarne under sådana förhållanden allt fortfarande skola hållas på förknappning och ej få den allmänt såsom väl behöflig erkända fyllnaden i sina otillräckliga löner, är icke blott obilligt och orättvist mot lärarne, utan jemväl i hög grad olyckligt för skolan, ty den, hvars sinne tryckes af näringsbekymmer, och den, som trött af arbetet utom skolan för den nödtorftiga bergningen går till sitt arbete inom skolan, är icke der sådan lärare som han kunde och borde vara. På detta tillstånd skall skolan allt mer och mer blifva lidande, oafsedt det att unga, talangfulla män skola under fortbestäendet af de nuvarande förhållandena afhållas från att inträda på en bana, der deras utsikter till en god bergning icke äro bättre än nu är fallet.

På dessa grunder ber jag att få tillstyrka bifall till Utskottets förslag i punkten C.

Herrar *Hammarberg*, *Angel*, *Welin* och *Hasselqvist* förenade sig med Herr *Axel Key*.

Ang. löneför-
bättring för
elementar-
lärare m. m.
(Forts.)

Herr C. A. Larsson: Då Första Kammaren, der erkebiskopen för närvarande för spiran, beslutade att förkasta det förslag, som vid denna riksdags början af Andra Kammaren gjordes, att för behandling af denna fråga tillsätta ett särskildt Utskott af dertill lämpliga och kunniga män, gjorde detta, att elementarlärarne kunde taga afsked af sin förmodade löneförhöjning. Det är således icke Andra Kammar-aren, som förstört denna fråga, utan Första Kammaren, och må herrarne komma i håg det!

Jag var med 1874, då samma klagolåt hördes inom Riksdagen som nu, nemligen att den dyra tiden gjorde det nödvändigt för lärarecorpsen i vårt land att erhålla dyrtidstillägg och förhöjda löner, som skulle komma på definitiv stat. Kan någon påstå att nu är dyrare tid än då? Nej, visst icke! Tiderna äro nu icke dyrare än 1874, då lärarne begärde högre löner. Olyckan var endast den, att skollärarne voro de första, som rönte välvilja af denna Kammarare, och de fingo då så stort lönetillägg som de begärde, och vi prutade icke ett öre med dem, utan vi tillade dem till och med rättighet att hvar femte år få sina löner ytterligare förhöjda i form af ålderstillägg, för att vi derigenom skulle slippa att på detta sätt, riksdag efter riksdag, bevilja löneförbättring. Tycka herrarne att det kan vara roligt för Andra Kammararen att deltaga i sådana förslag till löneförbättringar, der man aldrig blir nöjd. Skollärarne sade, att de voro nöjda, då de fingo de 500 kronorna hvar femte år, och de lofvade sjelfva att aldrig sedan komma fram med något sådant påbröd, som de nu gjort, och vi trodde, att vi skulle få lefva i fred för deras klagomål.

Den ärade Herr Professorn på upsalabänken påstod, att dessa tjänstemän befunno sig i en långt sämre ställning än andra statens tjänare. Ja, hvarför skulle detta vara förhållandet? Jo, därför att de andra tjänstemännen fått alldeles för mycket. Deras löner äro ju så orimligt höga, att de svårigen kunna bestå. Och nu vilja lärarne ha lika mycket. Icke vill en sådan vara sämre aflönad än en länsbokhållare. Det är deras lidande. Lärarne skulle säkerligen, om denna löneförhöjning beviljades, göra stora svårigheter för genomförande af den reform, Andra Kammararen vill uppställa såsom vilkor för densamma. Blifva de en gång nöjda, vilja de sedermera icke ändra ett jota i läroverksstadgan. Vi kunna vara öfvertygade, jag upprepar det, att om de blifva belåtna med hvad de hafva de icke i långliga tider skola vara med om några reformer, och vi kunna vara förvissade, att det nuvarande missförhållandet då komme att fortfara, att, såsom är händelsen med det nuvarande systemet, lärjungarne i våra läroverk icke på något område inhemta verklig kunskap, och detta just därför, att de läsa alldeles för mycket, en tjugu till trettio olika ämnen. Vore det möjligt för en person att inhemta så mycket samtidigt, misstager jag mig i sanning mycket om den menskliga förmågan. Vi må således icke tro, att det blir någon förbättring i lärarnes ställning förrän en sådan reform åvägabringas, att lärjungarne få lära sig hvad de hafva fallenhet att inhemta. Hvilka stora vetenskapsmän och poeter frambragtes icke i forna tider, då skolväsendet stod på en långt enklare ståndpunkt. Då hade vi en Berzelius, en Linné! Hvar söka deras likar nu för tiden? Man kan naturligtvis icke inhemta någon sann

kunskap i något ämne, när man skall läppja på allt. Detta mångläsande är just olyckan i vårt skolsystem. Och hvad vinna väl lärjungarne derpå? Jo, att de blifva uppblåsta och högfärdiga och att de trampa annat folk under fötterna. Huru mycket ovetv utöses icke öfver oss just af dem, som på vår, ja, *vår* bekostnad tillegnat sig denna undervisning ned ifrån skolan upp till akademien. Dessa herrar hafva visserligen fått hålla sig med föda, men dertill hade de ändock varit nödsakade. Det få alla menniskor göra. Sin kunskap hafva de fått för intet på folkets bekostnad, och sedan de fått den, äro de öfversittare och estimeras inga andra åsigtur än sina egna! Landtmannapartiet — det utgöres i dessas tanke blott af dumma bönder!

Ang. löneför-
bättring för
elementar-
lärare m. m.
(Forts.)

Den vördade Herr Professorn yttrade vidare, att våra finansiella förhållanden voro så lysande, att vi alltför väl kunde uppoffra det belopp, hvarom här är fråga. Men han glömde alldeles bort de 500 millioner, vi hafva i utländsk hypoteks- och statskuld. Tagas dessa i beräkning, tror jag icke han kan påstå, att vår nationalförmögenhet vuxit i samma progression som våra statsutgifter. Vårt bevillnings-sammandrag upptager icke mindre än 55 millioner till allmän lön och pension, och dertill hafva vi att ombesörja förräntning och amortering af en stats- och hypoteksskuld på 500 millioner. Sådant är det konstlade välstånd, hvarmed man vill briljera!

Jag lofvade Herr Talmannen att fatta mig kort och jag skall hålla mitt löfte. Men jag ber herrarne besinna, att vi icke böra bevilja några *dyrtidstillägg* åt elementarlärarne, förrän vi gjort oss förvissade, att vår skolungdom verkligen af undervisningen i våra allmänna läroverk drager den nytta som vederbör.

Herr A. Rundbäck: Då jag nu går att yttra några ord hufvudsakligen för att bemöta åtskilliga här fälda påståenden, skall jag dervid söka iakttaga all den grannlagenhet, som min ställning till frågan ålägger mig.

Här har bland annat bestridits behofvet af den ifrågavarande löneförbättringen. Efter den fullständiga utredning af detta behofs befintlighet, som komitéen lemnat och hvilken en bland reservanternas mot den förevarande punkten sjelf biträdt utan att deremot hafva haft något att anmärka, hade jag icke trott att få höra ett dylikt bestridande. Då nu emellertid så skett, ber jag att få lemna några upplysningar i saken. En adjunkt i lägsta lönegraden har endast 1,500 kronors lön om året men, med afdrag af pensionsafgift, 70 kronor, samt af skatt till stat och kommun, 60 kronor, utgör hans inkomst per dag endast 3 kronor 75 öre; och för denna summa skall han betala rum, ljus, ved, uppässning, kläder, föda, böcker m. m. och tillika förränta sina skulder. Denne person, fastän något öfver trettio år, är dock icke mest att beklaga, ty han är vanligen ogift. Men af adjunkterna i nästa lönegrad äro de flesta gifta, och med nyssnämnda afdrag i proportion till lönen belöper sig deras årliga inkomst till 1,830 kronor eller 5 kronor per dag; och för detta belopp skall nu en lärare i dessa dyra tider föda en familj på 4, 5 à 6 personer, tjenstfolket inberäknadt. När nu läraren kommer högre upp i löneinkomst, anses han visserligen hafva mera att lefva af. Men i samma mån som lönen

Ang. löneför-
bättring för
elementar-
lärare m. m.
(Forts.)

stiger, uppstå också nya behof, särdeles vid den tid, då gossarne skola till främmande läroanstalter eller universitetet, och flickorna skola skickas i pension. Under sådana förhållanden undrar jag verkligen, huruvida någon, som gjort sig riktigt reda för saken, skall kunna förneka, att här föreligger ett behof till löneförhöjning!

I fråga om detta behofs afhjelpande ber jag att få påpeka ett par utvägar, som lärarne sjelfva begagna och måste begagna. Af dessa utvägar består den första i sparsamhet, i umbärauden och i försakelser och afser sålunda en inskränkning af utgifterna. Visserligen yttrade på förmiddagen en talare på hallandsbänken, att behofvet af löneförbättringar mest härledde sig deraf, att svenska nationen i allmänhet och embetsmännen i synnerhet äro benägna att löfa öfver sina tillgångar. Jag vill icke yttra mig öfver hvad som i detta afseende kan ifrågakomma på andra områden och icke heller bestrida att sådant undantagsvis äfven kan ega rum bland den talrika lärarecorpsen. Men jag påstår, att den stora massan af denna corps icke får vara med i den stora luxuriösa världen eller göra några öfverflödiga depenser; i hvilket afseende jag endast behöfver hänvisa till det indragna lefnads-sättet af lärare flertalet af lärare måste föra. Ja, jag tror mig äfven kunna försäkra, att mycket af hvad vanligt folk i medelklassen anser såsom nödvändighetsartiklar måste af lärarne försakas, emedan de ej hafva råd att bekosta sig sådana saker.

En annan mycket omtalad och klandrad utväg, som läraren begagnar för att kunna reda sig, består i bemödandet att genom extra arbete i någon mån förbättra sina inkomster. Det är nödvändigt för honom, då lönen icke räcker till och då han som sagdt har familj att underhålla och skulder att betala. Och, mine Herrar, arbetet är väl icke något olofligt eller skamligt! Vore det männe bättre och hederligare af läraren att, i stället för att sjelf anstränga sig, söka blifva fri från sina björnar genom att göra konkurs eller också genom att öka skulderna och blottställa sina kamrater till följd af deras borgen. Sorgligt nog är det icke alltför sällsynt att lärarne äfven nu få svida rätt mycket för sin hjälpsamhet mot nödställda kamrater, äfven då dessa sjelfva sträfva allt hvad de kunna.

Men om det extra arbetet sålunda är *nödvändigt* för läraren, vill jag icke säga att det är fördelaktigt vare sig för läroverket eller honom sjelf. Jag försäkrar äfven, att läraren är den förste, som skulle önska slippa detta träldomsarbete, att behöfva använda hvarje ledig stund till förnyade ansträngningar för att kunna försörja de sina, och att han med glädje skulle afstå från detta arbete, om han som andra tjänstemän finge en lön, som utan dylika extra förtjenster vore för hans behof tillräcklig.

Sedan jag nu yttrat mig om det extra arbetet, ber jag att få upptaga några anmärkningar, som fälts af en norrlandsrepresentant om det lagligen bestämda arbete, som läraren är skyldig att prestera. Denne representant förklarade, att skollärarne äro i en särdeles gynsam ställning gent emot alla andra statens tjänstemän, emedan de ha så långa ferier, hvadan deras arbete skulle till och med kunna kallas synnerligen beqvämt.

Hvad denna påstådda beqvämlighet angår, ber jag först och främst

att få påpeka, huru som läraren är den ende tjensteman, som får börja sin tjenstgöring redan kl. 7 på morgnarne och stundom äfven får gå till lärorummet på eftermiddagarne. Betänker man vidare, att läraren under sin tjenstgöring har att ge akt icke blott på lärdomen han meddelar, så att denna må blifva i möjligaste mån fattlig för alla hans lärjungar, både de bästa och de sämsta, utan ock på gossarne, så att de visa uppmärksamhet och iakttaga god ordning, så torde man böra medgifva, att detta arbete är ganska ansträngande och kräfver icke ringa själsspänning. Läger man så härtill de obehag och ledsamheter, som ofta beredas läraren af lärjungarnes okynne, lätja eller klena fattningsgåfvor, så lär ingen heller vilja bestrida, att detta arbete är ganska tålamodspröfvande.

Ang. löneför-
bättring för
elementar-
lärare m. m.

(Forts.)

Också är jag fullt förvissad derom, att ingen annan tjensteman, ej heller någon annan person, som på annat sätt kan försörja sig, skulle vilja byta sig till lärarens arbete för *beqvämlighetens* skull.

Hvad vidare beträffar den påstådda relativa obetydligheten af lärarens arbete i följd af de långa ferier de åtnjuta, så är det visserligen sant att i vårt land ferierna äro längre än på andra ställen, men om man deraf drager den slutsats, att lärarne arbeta mindre än öfriga tjenstemän, så misstager man sig storligen. Ty, mine Herrar, om man beräknar den tid, de använda på sin sysselsättning, i *timmar* i stället för i *veckor*, så gör det mycket mer än för andra tjenstemän. Jag ber att få i det hänseendet göra en jämförelse. I hofrätten arbetar en ledamot ungefär 800 timmar årligen på embetsrummet. En adjunkt arbetar i medeltal 936 timmar på lärorummet, en lektor, som tillika är konsistoriiledamot, 928 timmar och en som icke är konsistoriiledamot 792 timmar. De allra flesta lärare hafva således betydligt mycket större timantal än ledamöterna i hofrätten och i dermed jämförliga verk. Nu är det tydligt, att ledamöterna i dessa verk också hafva mycket hemarbete, och deröfver är jag icke i tillfälle att yttra mig eller göra någon jämförelse, men jag vill påpeka, att äfven lärarne hafva rätt mycket hemarbete; de hafva att rätta scripta och matematiska uppsatser, utarbета öfversigter och ämnen för gossarnes hemarbeten m. m. samt äfven förbereda sig för lektionerna. Och om äfven detta arbete icke skulle upptaga fullt lika mycken tid, som t. ex. för en hofrättsledamot hans hemarbete, så vågar jag dock tro, att lärarens hemarbete är mycket träkigare och mera tålamodspröfvande.

Hvad för öfrigt ferierna beträffar, så vill jag påminna om en sak, och det är, att ferierna alldeles icke äro till för lärarnes skull utan för lärjungarnes och särskildt för lärjungarnes från landet; man har nemligen med de långa ferierna önskat åstadkomma att så mycket som möjligt inskränka underhållskostnaden för dessa lärjungar under deras studitid och så mycket som möjligt låta dem få åtnjuta familjelifvets föräldrande inverkan och föräldrarnes uppfostrande vård. Detta anser jag äfven vara ganska godt. Skola därför lärarne köpa ökade löner med en förhöjd arbetstid, så skulle jag för min del hellre se, att detta skedde genom ökande af antalet arbetstimmar i veckan än genom tillägg af flera veckor till nuvarande läsåret.

För öfrigt vill jag säga, att, huru i denna sak än må beslutas, om lärarne påläggas längre eller kortare arbetstid, skola de alltid söka

Ang. löneför-
bättring för
elementar-
lärare m. m.

(Forts.)

uppfylla sin pligt och äfven med ökadt arbete vara glada och tack-
samma, blott de få sådana löner att de kunna berga sig.

Sedan jag nu redogjort för lärarnes arbete, så vill jag nämna
några ord angående den godtgörelse som lärarne därför åtnjuta, och
skall jag dervid först bedja att få yttra mig i anledning af hvad Herr
Carl Anders Larsson anförde. Det är sant att, när alla andra tjänste-
män åren 1873 och 1874 erhöilo dyrtidstillägg, så fingo äfven elemen-
tarlärarne sådant, men det var icke därför att de begärde eller före-
slogo det, utan därför att regeringen föreslog det. De fingo då till-
ökning på det sätt, att hvar och en fick 500 kronors tillökning i stället
för att andra tjänstemän fingo 20 proc. af sina löner. För somliga
lärare var detta en fördel, ty de som stodo i lägsta lönegraden fingo
mer än 20 proc., men för dem som stodo i en högre grad uppgick
icke tillökningen till 20 proc.; i den jag tillhörde uppgick tillökning-
en till blott 14 proc., och då jag hörde till den icke ringa flock lärare,
som dertförinnan hade en del af lönen i indelt spanmal, men denna
förmån måste uppoftas för åtnjutande af löneförbättringen, så upp-
gick denna för mig till knappt 7 proc. af min dåvarande lön. Sedan
den tiden hafva emedlertid samtliga andra tjänstemän fått sina löner
reglerade; och då en ledamot af denna Kammare, som är känd för att
vara en mycket sparsam representant, Herr Liss Olof Larsson, varit
med om uppgörandet af förslagen till dessa regleringar, och då dessa
förslag blifvit af Stats-Utskottet, möjligen med få jemkningar, till-
styrkta samt af Riksdagen godkända, så har jag föreställt mig, att vid
dessa regleringar tagits hänsyn till hvars och ens anständiga bergning.
Huru förhåller det sig då med lärarnes aflöning, jemförd med den som
åtnjutes af dessa andra tjänstemän? Jo så, att en tjänsteman i *lägsta*
tjänstegraden inom stadsdepartementen har 4,000 och inom andra verk
och styrelser minst 3,000 kronor genast vid tillträdet, d. v. s. minst
lika mycket som två adjunkter.

I *andra* tjänstegraden får en tjänsteman genast 4,500 kronor eller
lika mycket som en lektor efter 20 års tjänstgöring och som tre ad-
junker vid tillträdet. En hofrättsledamot får ock genast vid tillträdet
5,300 kronor eller 800 kronor mer än en lektor någonsin kan vinna;
och vid sidan af dessa förmåner hafva alla de nämnda embets- och
tjänstemännen ålderstillägg, som göra, att deras löner allt mer skilja
sig från lärarnes. Jag ber att äfven få erinra om, hurusom, då här
för halfannan vecka sedan förevar fråga om ordnande och bestäm-
mande af stat för domämförvaltningen, aflöningen för domänintenden-
terna bestämdes till 3,000, 4,000, 4,500 och 5,000 kronor, d. v. s. till
enahanda belopp som aflöningen för tillsammans två eller tre adjunkter
vid tjänstens tillträde; och dock hafva domänintendenterna på långt
när icke så dryga studier och dermed förenade kostnader att under-
kasta sig som läroverksadjunkterna.

Är det då, jag frågar det, under sådana förhållanden underligt,
att äfven elementarlärarne begära litet förbättrade lönevilkor. De be-
gära i alla fall icke så mycket, och Kongl. Maj:t har icke heller för
dem föreslagit så mycket, som de civile tjänstemännen i allmänhet åtn-
juta. Och männe det kan anses orätt, att de få i sina löneförhål-
landen något närma sig dessa andra tjänstemäns bättre lönevilkor, då

de lefva i samma stad, under samma tryck af dyra tider som de, och hafva familjer att underhålla och barn att uppfostra liksom de!

Ännu ett par anmärkningar ber jag att få bemöta. Man har sagt, att det är öfverflöd på lärare och att detta skulle bevisa, att lärarebanan är en präktig bana. Häri, eller i påståendet om öfverflöd å lärare, har man dock misstagit sig. Tvärt om råder det brist på lärarekrafter. År 1880 funnos här i landet 259 extra ordinarie lärare tjänstgörande vid läroverken, dels såsom extra lärare och dels såsom vikarier, och af dessa voro 95 endast studenter, som icke ens tagit den akademiska examen, som erfordras för inträde vid läroverken, och af de öfriga var det sannolikt mera än hälften, som icke uppfyllt det andra villkoret för kompetens till ordinarie elementarläraretjänst, d. v. s. som icke hade genomgått profäret. Nu hemställer jag, om t. ex. konsistorierna från universiteten kallade studenter att sköta pastoral- och själavården inom socknarne, eller om hofrätterna påfordrade biträde af studenter för att sköta juridiska äligganden — huru skulle man då icke undra och beskärma sig öfver sådant! Men då det är fråga om att undervisa och uppfostra, hvartill dock fordras en man med insigter, stadga och mognad, då finner man ingenting underligt i, att en sådan uppgift lemmas åt en student!

Vidare har det mycket ordats om hvad läroverken kosta och hvad hvarje lärjunge hvar för sig kostar. Men icke rå lärarne för denna kostnad. Det är tvärt om Riksdagens eget fel, som på 1850—1860-talet utan all plan utvidgade gamla och inrättade nya läroverk och som sedermera icke brytt sig om att rätta detta fel. Likaså är det med den önskade reformen af skolväsendet. Icke kan man väl gifva lärarne skulden för att denna reform icke kommit till stånd. Vi hvarken kunna genomdrifva eller hindra den, ty vi hafva ingen beslutande rätt i denna fråga. Den tillkommer det ju endast statsmakterna att bestämma öfver. Vi lärare hafva ingenting annat att göra än att så pligttroget vi förmå uppfylla vårt kall, och det göra vi nog, huru än läroverket och undervisningen af vederbörande blifva ordnade.

Jag vill icke längre upptaga Kammarens tid. Jag hoppas, att jag under mitt anförande icke gjort mig skyldig till några öfverdrifter. Har jag gjort det, anhåller jag om tillgift derför; det har åtminstone icke skett med afsigt.

Herr Thomasson: Till utredande eller belysande af en fråga, hvori så mycket talats och skrifvits som i den föreliggande, gör jag naturligtvis ej anspråk på att kunna i ringaste mån bidraga. Men jag känner i betraktande af sakens allvar och vigt ett behof att, äfven jag, få uttala min mening rörande densamma.

Om vi nu, efter att nyss ha förkastat förslaget om förhöjda terminsafgifter, äfven afslå Stats-Utskottets framställning i förevarande punkt, så stå vi enligt min tanke inför det beklagliga, men oundvikliga sakförhållandet, och påtaga oss ansvaret för, att den aktade lärarecorps, som hittills på ett så berömvärdt sätt fyllt sin höga uppgift, snart, ja, måhända mycket snart, skall komma att efterträdas af personer, som utan anlag, utan kallelse, rent af mot naturen, kasta sig in på studier och sedan de efter flera eller färre misslyckade försök släpat

Ang. löneför-
bättring för
elementar-
lärare m. m.
(Forts.)

Ang. löneför-
bättring för
elementar-
lärare m. m.
(Forts.)

sig igenom den erforderliga examen, söka och erhålla anställning vid elementarskolorna, som söka sådan anställning, endast emedan de finna hvarje lefnadsbana, som bereder någorlunda anständig bergning, stängd af större förmågor, som erhålla denna anställning, endast därför att några bättre ej stå att för skolan vinna. Hvad detta innebär för svenska skolornas framtid, behöfver jag icke närmare påvisa. Jag har visserligen helt nyligen sett i en här utkommande morgontidning predikas den satsen att, likasom vi öfvergifvit våra stormaktsdrömmar i politiskt hänseende, vi böra akta oss för att nära sådana i vetandets verld. Lyckligtvis delar Sveriges Riksdag icke en så krass och jordkrypande åsigt. Riksdagen vet väl att ett land, som afsigtligt och med berädd mod sänker sig under verldsbildningens allmänna nivå, icke har någon framtid och icke heller förtjenar att hafva någon. Riksdagen har nogsamt visat sig fatta att den medborgerliga, den folkliga bildningen icke kan hvarken uppspira eller blomstra utan på vetenskapens grund. Riksdagen har också allt hittills visat det varmaste intresse för den lärda bildningen och frikostigt tillgodosett dess kraf. Det finnes därför icke några farhågor för att icke Riksdagen äfven framdeles skall så göra, och jag är fullt öfvertygad om, att icke reservanterna vilja åt en missriktad sparsamhets Moloch offra kommande släkten; utan då de ansett löneförbättringen för det närvarande böra afslås, har detta skett under det antagande att den reform, som är i fråga, kunde mycket snart genomföras, så snart att lärarecorpsen ej innan dess hunnit sjunka ner under sin uppgift. Reservanterna yttra nemligen följande:

»Att en större reform af vårt undervisnings- och examensväsen är nära förestående torde för den skull få tagas för gifvet, men icke så *huru* denna kommer att slutligen gestalta sig». Men häri ligger det stora misstaget hos reservanterna. De tyckas hafva förbisett, att detta senare medgifvande vederlägger helt och hållet det förra påståendet. Det är ju uppenbart, att en reform af så stor omfattning, som den nämnda, och om hvilken man ännu ej vet hur beskaffad den bör blifva, icke kan genomföras i en handvändning. Det är fastmer klart att denna reform, äfven med en begränsning till de allmänna läroverken, skall taga lång tid för att genomföras; längre tid fordrar den om, såsom reservanterna påstå, dermed skall sammanbindas frågan om undervisningen å ena sidan vid universiteten och å den andra i folkskolan, och ännu längre tid, om den komité, åt hvilken undervisningsfrågan anförtros, kommer att sammansättas, såsom den ärade representanten från Sundsvall önskat, af icke sakkunnige personer. Då det är utom allt tvifvel att det kommer att dröja mycket länge, innan den ifrågasatta reformen skall kunna genomföras och då en förbättring af lärarnes löner, som nu är på extra stat föreslagen, omöjlig kan lägga hinder i vägen för reformens genomförande, så kan jag för min del icke se något skäl för att afstyrka Utskottets förslag i denna punkt, till hvilket jag därför anhåller om bifall. Jag kan i min parlamentariska enfald icke bättre förstå, än att ett bifall till denna punkt skulle vara ett rätt så godt stöd för regeringen, som afslaget å Utskottets hemställan i första punkten nyss förklarades innebära.

Häruti instämde Herrar *Trybom* och *F. G. Sandwall*.

Herr Rundgren: Då tiden är långt framskriden och Kammaren önskar att skiljas åt, skall jag, ehuru det kunde vara mycket att säga i denna fråga, likväl försöka vara temligen kort.

Ang. löneförbättring för elementarlärare m. m.
(Forts.)

Reservanterna säga, att »de med allt erkännande af ärendets stora vigt och betydelse samt af lärarnes berättigade anspråk på erhållande af en efter omfattningen och vigten af deras tjensteåligganden afpassad aflöning — — *icke* för närvarande kunnat biträda Kongl. Maj:ts föreliggande proposition». Det synes mig som om sammanhanget mellan premissen och konklusionen icke är rätt bindande. För min del måste jag, på grund af det utaf reservanterna uttalade erkännande, förklara att jag biträder det förslag, som Utskottet framlagt. Vore det endast fråga om några få och enkla förändringar i afseende å de allmänna läroverkens organisation, så skulle man möjligen kunna förstå, att man velat ställa löneregleringsfrågan i samband med frågan om dessa förändringars genomförande. Men då reservanterna tillika uttalat att de »insett nödvändigheten af att i ett sammanhängande system ordna hela det offentliga undervisningsväsendet ända från dess nedersta till dess öfversta delar», så måste man verkligen häpna öfver att reservanterna kunnat föreställa sig att en sådan reform skulle vara så lätt genomförd att de, fastän de erkänt behofvet af löneförbättring för läroverkens lärare, likväl velat uppskjuta detta ärende tills reformen blifvit fullständigt färdig. För min del tror jag att man icke behöfver anföra någon annan punkt ur reservationen än denna för att ådagalägga att det erkännande, som reservanterna i slutet hafva gifvit, icke står tillsammans med det vilkor, som i början af reservationen blifvit framställt.

Från göteborgsbänken hafva två enkla åtgärder blifvit framhållna med afseende på ordnandet af undervisningsväsendet. Den ena är att afbryta de högsta spetsarne på de allmänna läroverken och förlägga dem till universitetet, och den andra är att afskära de nedersta rötterna af de allmänna läroverken och göra dem till spetsar på folkskolan. Derigenom skulle man enligt hans förmenande få ett sammanhang, men huruvida detta sammanhang vore af beskaffenhet att befordra bildningen är en annan fråga.

Det heter i andra punkten af reservanternas vilkor — eller hvad jag skall kalla dessa ljusstrålar, som utgå från reservationen — att reservanterna vilja »befordra den lärda bildningen genom att tillöka denna i vetenskapligt djup och verklig styrka». Det är det ena man vill, men tillika vill man att skolbildningen skall få en omedelbar användning i det praktiska lifvet. Jag undrar, om icke dessa båda saker hänga lika bra tillsammans, som Herr Hedlunds båda spetsar, ty det är väl utan tvifvel något, som icke kan förnekas, att man icke befordrar bildningen till vetenskapligt djup, när man gör densamma omedelbart användbar i det praktiska lifvet. Det är just detta, som enligt mitt förmenande är den stora farhåga, som man kan hysa i afseende på en reform af undervisningsväsendet, att man nemligen blott afser hvad som har en omedelbar användning i det praktiska lifvet, d. v. s. borttager från de allmänna läroverken den grund, hvarpå universitetet sedan skola bygga. Man vill således förvandla läroverken till endast rent praktiska anstalter, der ingenting annat meddelas

Ang. löneför-
bättring för
elementar-
lärare m. m.
(Forts.)

än som har en omedelbar användning i det praktiska lifvet. Är det verkligen så, att man i den kommande reformen söker genomföra den grundsatsen, då måste åtminstone jag för min del förklara, att vi flytta vårt land tillbaka till barbariets ståndpunkt.

Vidare förekommer det i reservationen, sedan det har talats om att man vill låta bildningen gå ned till vetenskapens djup, att man skall borttaga det »nuvarande bildningsstrecket mellan folkskolan och elementarskolan». Jag ber att få fråga de herrar, som äro från landsbygden, huruvida de verkligen anse folkskolan i vårt land för det nuvarande eller för en längre framtid hafva nått den höjd af utveckling, att man kan tänka på att taga bort bildningsstrecket mellan folkskolan och de allmänna elementarläroverken och huruvida, om man skulle göra ett försök dermed, man verkligen skulle framkalla en bildning, hvilken kan kallas vetenskapligt djup, eller om icke fast hellre man derigenom skulle komma dertill, att bildningssökandet eller vetenskapens djup skulle inskränka sig till de ämnen, som finge omedelbar användning i det praktiska lifvet.

Det kan således omöjligt förundra någon, att ecklesiastikministern, som har att bära ansvaret för reformerande af vårt undervisningsväsen, kan säga att han står »spörjande», när han står framför sådana önskingar som dem, hvilka af reservanterna hafva blifvit uttalade, och det vissa och säkra är, att han kommer att stå länge spörjande i den bändelse han skulle göra ett försök att tillämpa de af reservanterna uttalade grundsatser. Frågan har således sina ganska stora svårigheter, och det kan därför icke vara rimligt att låta de allmänna läroverkens lärare vänta på den af reservanterna erkända och behöfliga löneförbättringen intill dess denna fråga blifvit löst.

Jag vill icke upptaga Kammarens tid längre. Jag har endast velat uttala detta och instämmer med dem, hvilka yrkat bifall till den nu föredragna punkten.

Herr Emil Key: Ämnet är i sjelfva verket uttömdt å båda sidor, och den siste talaren hade ingenting nytt att omtala i saken. Jag vill därför icke ingå i bemötande hvarken af hans tunna läroverks-spetsar eller hans tunna spetsigheter, utan inskränker mig till att yrka bifall till reservanternas förslag.

Herr Fredenberg: Vid denna sena timme kan det icke falla mig in att taga Kammarens tid och uppmärksamhet i anspråk med ett anförande, utan anhåller jag blott att få nämna, att jag kommer att instämma med dem, som rösta för bifall till den i denna punkt föreslagna löneförbättringen.

Herr Östling: Det kan visst icke falla mig in att vid denna sena timme och efter de starka rop på votering, som vi nyss hört, komma med något längre anförande.

Jag hade visserligen ämnat att genomgå åtskilliga af de punkter, hvilka här föreligga och som tvifvelsutan förtjena en närmare kritik, men skall nu icke inlåta mig på någon egentlig granskning af dessa 13 punkter, hvilka alla börja med ordet *då* samt tyckas säga till oss:

»om vi också icke äro så synnerligt starka, så äro vi dock så många flera».

*Ang. löneför-
bättring för
elementar-
lärare m. m.
(Forts.)*

I min egenskap af skolman kan jag dock icke underlåta att uttala min uppfattning att, om meningen är att sätta folkskolan i sådant samband med elementarläroverken och universitetet, som reservanterna helt dunkelt tyckas hafva föreställt sig, så beklagar jag i folkskolans intresse den dag detta inträffar, ty enligt min tanke skulle detta sannoligen blifva en olycksdag för folkskolan. Jag önskar folkskolan all möjlig fortgång och utveckling, men att anordna den såsom en förberedande klass för läroverket, det anser jag vara detsamma som att döda folkskolan i sin helhet.

I afseende å en annan punkt vill jag endast lemna ett litet berättigande. Det är nemligen i den punkt, der det säges att elementarläroverkens lärare redan fyra gånger förut erhållit löneförhöjning. Det kan visserligen se så ut, men jag vill anmärka att, då man talat om en löneförbättring för dessa lärare år 1863, så innebar denna löneförhöjning icke annat än tillägg af en femte lönegrad, och en och hvar af eder, mine Herrar, torde väl inse, att under de första 20 åren kunde detta icke lindra lärarnes betryck, ty de hade då jemnt upp lika litet i lön som förut. Efter de 20 årens förlopp erhålla de, som då lefva, en lönetillökning af 500 kronor. I afseende å sista löneförbättringen är det sant, att hvarje lönegrad då erhöill ett tillägg af 500 kronor, men Riksdagen visade sig då äfven mycket angelägen att med den ena handen taga tillbaka hvad den gifvit med den andra, ty på samma gång Riksdagen gaf dessa 500 kronors tillökning för hvarje lönegrad, drog staten också in all den spanmål, som förut ingått i lärarnes löner, hvilken spanmålslön, om också icke så stor, dock alltid hade åtminstone den förtjensten, att den följde med tidens vexlande pris. Såsom af flera föregående talare förut blifvit anmärkt, spelade denna lönespanmål en icke så obetydlig roll i detta hänseende. Man har också talat om, huru ofantligt utgifterna under åttonde hufvudtiteln och särskildt anslaget till elementarlärarnes löner på sista tiden vuxit. Det är lätt förklarligt att så skett, ty, då staten indragit all spanmål, som förut ingick i dessa löner, är det helt naturligt att de kontanta utgifterna under hufvudtiteln skulle stiga.

Af alla dessa 13 punkter, som i reservationen innehållas, har jag icke kunnat hemta någon annan klar föreställning än den, att det är en fullständig omorganisation af läroverken, som är hufvudsumman af reservationen. Jag måste skänka det erkännande åt Stats-Utskottet, att det behjertat lärarnes ställning, men beklagar, att detta behjertande icke sträckt sig längre än till Första Kammarens ledamöter; ty denna Kammares alla 12 ledamöter hafva reserverat sig och hafva icke ens velat gå så långt som att medgifva en tillfällig löneförhöjning af 500 kronor för år 1883. Här har af ett par talare så vackert uttalats att, om ett särskildt Utskott kommit att bildas, så skulle utan all fråga något uträttats för dessa lärare. Hade man verkligen haft allvar med att söka åstadkomma en löneförbättring för dem, så hade det för denna Kammares ledamöter nu varit tillfälle att visa det genom att tillstyrka punkten C.

Någon fara vid ett sådant tillstyrkande lärar väl ej förefinnas, om

Ang. löneför-
bättring för
elementar-
lärare m. m.
(Forts.)

man tager i betraktande, hvad Herr Statsrådet och Chefen för Ecklesiastikdepartementet nyss upplyste, nemligen att för närvarande vid elementarläroverken finnas 112 extra lärare, hvilka icke innehafva fast plats, och att af de ordinarie lärarne, som för närvarande utgöra 770 till antalet, icke mindre än 300 äro födda 1840 eller senare, d. v. s. att de intill år 1885, på sätt Herr Statsrådet i Kongl. Maj:ts proposition föreslagit, kunna förflyttas från ett till annat läroverk. Då sålunda visshet finnes att af 770 lärare 300 äro sålunda disponibla, tror jag icke man behöfver frukta för att något hinder för omorganisationen genom den här föreslagna lönetillökningen skulle uppkomma, utan den lemnar tvärt om rum för ganska vidsträckt regleringar i detta fall. Således kan jag icke finna, att deri ligger något skäl till att afslå den nu föreliggande punkten.

Jag vet mer än väl, att här kanske komma att höja sig röster, som ropa, att jag talar i egen sak. Men vid litet närmare eftersinnande torde man dock komma till den öfvertygelse, att det är icke blott en rättighet, utan äfven en pligt för oss få skollärare, som finnas i denna Kammare, att åtminstone i någon mån föra deras talan, hvilkas röster icke kunna göra sig här hörda. När man hört det starka motstånd, som här i dag gjort sig gällande äfven i fråga om en sådan obetydlig som en tillfällig löneförbättring af, för ett år till att börja med, 500 kronor, så kan man icke annat än för sig uppkasta den frågan: äro då de intressen, som dessa lärare hafva att vårda, af så obetydlig och likgiltig art för staten, att lärarne just i följd deraf böra hållas i en undantagsställning i afseende å de dem tillkommande löneförmåner, dessa lärare, som dock äro just de, hvilka skola i de ungas sinnen nedläggas de frön, som sedan skola spira upp i skördar, af hvilka fosterlandets framtida öden i väsentlig mån komma att bero? Svenska staten har råd att bestå sina öfrige tjänstemän med anständiga löner, men svenska staten skulle icke hafva råd eller vilja att bestå en någorlunda anständig aflöning och bergning för dem, åt hvilka fäder och mödrar anförtro det dyrbaraste de ega, deras barns uppfostran. Detta är något, som jag har svårt att fatta, och det är därför, Herr Talman, som jag i de mångas namn, hvilkas röster här icke kunna göra sig hörda, men hvilka under ängslig afvaktan af Riksdagens beslut hoppas, att Riksdagen och nu i synnerhet Riksdagens Andra Kammare må behjerta den ekonomiska belägenhet, i hvilken de sedan länge befinna sig; det är i dessa mångas namn, som jag yrkar bifall till åtminstone den nu föreliggande punkten C.

Herr Hedin: Herr Talman! För någon stund sedan applåderade Kammaren Herr Ecklesiastikministerns anförande; innan denna qvälls förhandlingar gått till ända, har Kammaren voterat omkull allt hvad han har föreslagit. Herr Ecklesiastikministern är således dömd att här i qväll spela den käcke officerens roll, hvilken skulle straffas derföre, att han brutit emot gifna order: han dekorerades först och fördes så ut för att fusiljeras. Jag vet att domen är fallen och jag skall för sista gången i denna Kammare taga till ordet i läroverksfrågor, för sista gången, säger jag, derest, mot min förmodan, *Riksdagen* icke bifaller hvad i denna punkt är föreslaget. Jag skall icke upprepa något af det

myckna, som både muntligen och skriftligen anförts rörande behovet af den föreslagna löneförbättringen; derom har jag för två år sedan uttalat mig i en motion äfvensom här i Kammaren. Blott på en enda sida af frågan ber jag att för denna sista gång få fästa Kammarens uppmärksamhet; det är hvad jag på förmiddagen kallade, icke lärarnes, utan undervisningens, det vill säga den uppväxande ungdomens intresse.

Af erfarne universitets- och skolmän har jag inhemtat, hurusom man vid universiteten under det sista årtiondet börjat iakttaga, att af dem, som aflägga examen inom den filosofiska fakulteten, de mest begåfvade och de mest daglige öfvergå till den juridiska eller medicinska fakulteten, hvaremot de mindre begåfvade, de mindre duglige, visserligen med undantag, aflägga filosofie kandidat-examen, såsom kompetensvilkor för erhållande af lärarebefattningar vid elementarläroverken. En gammal elementarlärare, på hvars omdöme jag fullt litar, har sagt mig, att under en följd af år, då han ofta fungerat i egenskap af vittne vid lärareprof, det sällan inträffat att bland de profvande funnits några utmärkta förmågor, att de oftast varit medelmåttiga, stundom tarfliga. Om det nu får fortgå så att, derigenom att Riksdagen låter elementarlärarne förblifva i den dåliga ekonomiska belägenhet, hvori flertalet af dem befinner sig, den mindre kunnige och den mindre begåfvade delen af universitetsungdomen kommer att åtaga sig det viktiga kallet såsom uppfostrare för en stor del af vår bildningssökande ungdom, hvad hafva vi då vunnit i jemförelse med hvad vi hafva förlorat genom den illa anbragta sparsamhet, som reservanterna förordat? Skullen I icke, I herrar och män af Andra Kammaren, denna gång vilja döma mindre såsom ledamöter af Kammaren, de der göra i en mer eller mindre småaktig politik, än såsom fäder och målsmän?

Jag svärmar, Herr Talman, icke för kvinnans politiska rösträtt och väntar icke att få se henne taga plats i våra lagstiftande församlingar; men i en sak, sådan som denna, skulle jag vilja vädja från hårdhertade fäder till ömsinta mödrar. De skulle fatta hvad jag menade, om jag frågade dem: hvilka anspråk ställen I på dem, åt hvilka edra barn skola anförtros, då de skickas från hemmen? Viljen I nöja eder med afskräpet af ungdomen vid våra universitet? De skola helt säkert svara: nej, blott elitecorpsen, de bäste äro dertill goda nog.

Nu är det emellertid afgjort, att äfven hvad Utskottet i denna punkt föreslagit, det skall i Andra Kammaren dödas. Hvarföre? Derföre, säger man, att derförutan få vi icke någon läroverksreform. Mot hvilka är då det misstroende rigtadt, som i detta motiv ligger uttaladt? Är det mot oss, medlemmar af minoriteten, hvilka dock, det vågar jag säga, i striden för en skolreform mera än någon af majoriteten burit dagens tunga och besvär? Vi som fått uppbära beskyllningen för att vilja döda den svenska bildningen, vi som underkastat oss detta, hafva vi då hycklat i årtal, och vilja vi nu en lönereglering såsom ett hinder för reformen? Eller är väl misstroendet rigtadt mot regeringen, som i afton genom sin främste ledamot afgifvit en uttrycklig förklaring, att hon har allvar med sina reformplaner? Eller manne det är rigtadt mot Första Kammaren? Om så är, då bevisar detta, att Andra Kam-maren icke tror på sig sjelf i denna sak. Jag vågar säga, att det vä-

Ang. löneför-
bättring för
elementar-
lärare m. m.
(Forts.)

Ang. löneför-
bättring för
elementar-
lärare m. m.
(Forts.)

sentligaste villkoret för framgången af den önskade reformen ligger deri, att Andra Kammaren sjelf vet att iakttaga hållning. Men framgång vinnes *icke*, om Andra Kammaren gör som i dag, då den förkastade ett moderat förslag om lärjungefgifternas höjande, sedan Kammaren i fjor voterat i just denna princip. Ej heller om Andra Kammaren gör så, som år 1880, då Kammaren afslog ett förslag till beredande af en förbättrad ställning för det naturhistoriska studiet i våra elementarläroverk, efter att Kammaren året förut, 1879, godkänt enahanda förslag. Huru går det väl, om man år 1879, då man sitter som ledamot i en komité, förordar en lönereglering sådan Kongl. Maj:t föreslagit, inklusive anlitaandet af förhöjda lärjungefgifter, men i afton förklarar sig instämma med Stats-Utskottets ordförande? Genom ett sådant förfarande stänger man sjelf vägen för dessa reformidéer, man säger sig hylla. Icke hindras reformens framgång af Första Kam-maren; men hindras skall den, om man knyter den tillsammans med obilliga villkor, om man vill sätta lärarne på svältkur, vill använda deras nöd såsom en tumskruf, för att dermed framtvinga reformens genomförande. Från ett sådant pactum turpe vänder jag mig med vämjelse bort.

Stats-Utskottets nuvarande ordförande yttrade den 6 Maj 1878, att »landtmannapartiet beviljat rikliga anslag till vetenskapens och kou-stens befrämjande». Vi räknas sålunda icke med, vi, minoritetens män, som i allmänhet hafva den uppgiften att stödja regeringens förslag. Första Kammaren räknas icke heller med i denna sak, det är landt-mannapartiet, som »beviljat» alla anslag till vetenskapens och konstens fromma, »beviljat», såsom det vidare heter, »nya löneregleringar, nya löneförhöjningar och storartade pensionsstater för embetsmännen». Ären I då så säkra på, att I behersken hela detta land med sådana makt-medel, att I icke behöfven något understöd af Första Kammaren, som dock i vårt nuvarande statskick har en ställning fullt ut lika vigtig som Andra Kammarens? Ären I så säkra på dessa maktmedel, att I icke heller ansen eder behöfva något understöd af minoritetens män inom denna Kammare? Vill man försöka att förelägga oss sådana villkor, som att vi skola misshandla en talrik och aktningvärd tjänste-mannacorps, för att derigenom tvinga till eftergift dem, som i skol-organisationsfrågan hysa en annan åsigt än ni, viljen I försöka att tvinga oss till detta, då komma vi, om äfven, såsom vi nyss hört, med ett enda lysande undantag, helt säkert alla att säga nej. Andra Kam-marens majoritet har makten i sina händer och jag missunnar den icke denna makt. Om än med mera svalka i sinnelaget och med mera lugn i uttrycket hyser jag om representationsreformen i hufvudsak ännu samma åsikter, som om aftonen den 7 och om morgonen den 8 December 1865. Men om denna makt, som sålunda blifvit lagd i Andra Kam-marens majoritets hand, icke hvilar på rättvisa, och om den icke med hofsamhet utöfvas, då är den ett bräckligt rö i eder hand; det böra maktinnehafvarne besinna. Låten I lärarecorpsen lida för att derige-nom söka framtvinga en reform, om hvilken Riksdagen ännu icke ut-talat sig, då skall allt hvad tänkande, allt hvad billigt och rättvist finnes inom landets upplysta opinion vända sig ifrån eder.

Och dermed, Herr Talman, har jag för denna gång och, såsom jag

sade, måhända äfven för sista gången, talat till punkt i läroverksfrågan. Jag har blott ett ord att tillägga, och det är ett förslag till beslut, öfver hvilket majoriteten inom Kammaren skall få den tillfredsställelsen att uttala förkastelsesdomen genom en votering. Mitt förslag lyder så:

Ang. löneför-
bättring för
elementar-
lärare m. m.
(Forts.)

Andra Kammaren, som förväntar,

att Kongl. Maj:t för nästa Riksdag framlägger förslag om successiv indragning, så hastigt sig lämpligen göra låter, af det allmänna läroverkets lägsta klass, af samtliga pedagogier, af åtskilliga treklassiga samt möjligen äfven några femklassiga, i södra och mellersta delarne af landet belägna läroverk; samt

att Kongl. Maj:t till 1884 års Riksdag skall aflåta framställning angående ombildning af de allmänna läroverken — i förening med en reform af det akademiska examensväsendet och förändrade bestämmelser rörande kompetens till statens embeten och tjänster — hufvudsakligen i den riktning, som Andra Kammaren, genom sina vid riksdagarne 1880, 1881 och 1882 fattade beslut, gillat och förordat;

besluter för sin del, att Riksdagen = C, 1:o och 2:o.

Herr Talman! Jag anhåller om proposition på bifall till detta mitt förslag.

Herr Rydin: Herrarne ropa på proposition, och jag skulle icke heller hafva begärt ordet, om någon af herrarne varit nog vänlig att anmoda en af Kammarens ledamöter, som i likhet med herrarne också hör till majoriteten, att litet grand moderera de siffror, hvarmed han trakterar Kammaren.

Den värde ledamoten har nu ständigt idislat den satsen, att statens embets- och tjänstemäns löner uppgå till 55,000,000 kronor, och i anledning deraf undrat, huru det i längden skulle gå med vår budget, om man beviljade sådana »förfärliga» anslag. Denna sin uppgift grundar han på bevillningssammandraget; men nu förhåller det sig med den saken på det viset, hvilket jag har mig bekant och han också ganska väl vet, att de siffror, hvarpå dessa 55,000,000 kronor grunda sig, icke äro korrekta. Ty det är icke blott lönerna till *statens* embets- och tjänstemän, utan äfven till kommuners tjänstemän och dessutom till sådana personer, hvilka hafva befattning hos enskilda bolag, som upptagits bland dessa 55,000,000 kronor. Dertill kommer att, med det slarfviga sätt, hvarpå bevillningstaxeringarne ske, man icke är så noga med, i hvilken kolumn i taxeringslängden man upptager inkomsten; och jag för min del har sett, att embetsmännens extra inkomst, som icke följer af tjänsten, upptagits såsom löneinkomst. Så t. ex. var det en medicine doktor, som visserligen var docent vid universitetet i Upsala men såsom sådan icke hade en skilling i lön; han uppfördes emellertid i kolumnen för inkomst af allmän tjänstebefattning för 10,000 kronors lön i stället för inkomst af enskild praktik. När nu dessa af den värde talaren åberopade siffror på detta sätt kommit till stånd, så tycker jag, att Kammaren skulle slippa höra dem.

Nu vill jag upplysa Kammaren om, att af dessa 55,000,000 kronor, förutom hvad som kan reduceras genom misskrifning, utgöras 16,000,000 kronor af löner, som bestås af kommuner och landsting för fattigvård,

Ang. löneför-
bättring för
elementar-
lärare m. m.
(Forts.)

sjukvård, aflöning af magistrat och andra kommunala tjänstemän och undervisningsväsendet, till presterskap, kyrkobetjente m. m. Deruti ligga 16,000,000 kronor. Så vill jag vidare fästa uppmärksamheten derpå, att till löner vid de statsanstalter, som äro att betrakta såsom industriella anstalter, såsom postverket, telegrafverket och jernvägarne, åtgå närmare 7,500,000 kronor. Och om man, efter att hafva räknat hvad som åtgår till militär, till lärare, ser efter huru mycket som återstår för de så kallade byråkraterna eller den civila förvaltningen, omfattande anslaget till Kongl. hofstaten, justitiestaten, utrikes-departementet, civila centralförvaltningen och landsstaterna, så uppgår deras andel till 7 millioner. På detta sätt förhåller det sig med dessa femtiofem millioner kronor.

Dessutom torde jag böra upplysa derom, att dessa 55,000,000 utgöra icke, såsom den värde representanten ibland brukar säga, *största* delen af landets inkomst, utan endast 13 à 14 procent deraf, sådan den är beräknad efter bevillningstaxeringarne, och deruti ingår således icke heller de personers inkomst, hvilka icke påförts bevillning. Med den enligt hans åsigt förfärliga tillökningen är ej heller så farligt; medan bevillningen för allmän tjänstebefattning stigit från 1880 till 1881 med en million, så har bevillningen för enskild tjänstebefattning stigit från 37,400,000 till 39,500,000 kronor, eller med dubbelt så högt belopp. — Således torde dessa siffror, hvarmed han oupphörligt skyldrar under alla debatter, böra något modifieras till deras rätta dimensioner, och jag tror icke, att en argumentation, som blifvit byggd på dessa siffror, kan stå sig.

Det var denna upplysning jag ville lemna.

Herr Magnusson: Då jag snart hela dagen suttit här tyst som en af Egyptens prester, så kunde det måhända tillåtas att jag yttrar mig, ehuru jag på förmiddagen, då jag instämde med den andre af talarne i denna fråga, tillkännagaf mina åsikter; ty om jag fortfarande skulle iakttaga tystnad, så skulle måhända de lärde herrarne i denna Kammare tro, att jag under den stora diskussion, som i dag egt rum, kunde hafva kastat om åsikter. Jag vill då förklara, att denna diskussion tvärt om stärkt mig i mina åsikter.

Talaren på karlstadsbänken talade om den lilla ljusstråle, som skimrade ut från reservanternas förslag. Detta påminner mig om en smådeskrifvare, som yttrade om Andra Kammarens män af landtmannapartiet, att dessa voro blott dankar; men jag kallar dem för naturliga ljus, som belyst denna fråga, må vara enkelt men naturligt, så att motsidans lärdomsljus åtminstone på mig icke kunnat inverka. Endast detta har jag velat säga, och att jag för öfrigt står fast i min åsigt, då jag nu yrkar bifall till reservanternas förslag.

Öfverläggningen var slutad. Herr Talmannen gaf propositioner i öfverensstämmelse med de gjorda yrkandena, dels på bifall till Utskottets hemställan oförändrad, dels på antagande af det förslag, Herr Hedin under öfverläggningen framställt, dels ock på afslag å Utskottets hemställan; och fann Herr Talmannen den förstnämnda propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering begärdes. I anledning

deraf, och för bestämmande af kontrapositionen, upptog Herr Tal-
mannen å nyo de öfriga yrkandena, af hvilka det, som afsåg att Ut-
skottets förslag måtte afslås, nu förklarades hafva flertalets mening för
sig. Men jemväl rörande kontrapositionen blef votering begärd; i
följd hvaraf en så lydande omröstningsproposition först uppsattes, juste-
rades och anslogs:

Ang. löneför-
bättring för
elementar-
lärare m. m.
(Forts.)

Den, som till kontraposition i hufvudvoteringen antager yrkan-
det på afslag å Stats-Utskottets förevarande hemställan,

röstas Ja;

Den, det ej vill,

röstas Nej;

Vinner Nej, har Kammaren till kontraposition i nämnda vote-
ring antagit det af Herr Hedin under öfverläggningen i ämnet fram-
ställda yrkande.

Den votering, som anställdes enligt denna proposition, visade 140
ja mot 38 nej; hvadan propositionen för hufvudvoteringen erhöi följ-
jande lydelse:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i 1:sta punkten,
mom. C 1:o af Utlåtandet N:o 14 b,

röstas Ja;

Den, det ej vill,

röstas Nej;

Vinner Nej, har Kammaren afslagit Utskottets förevarande hem-
ställan.

I den senare voteringen röstade 51 ledamöter ja och 128 leda-
möter nej; varande alltså Utskottets hemställan afslagen.

Mot detta beslut reserverade sig Herrar *Wengberg, af Trolle* och
Helander.

I fråga om den senare delen af Utskottets hemställan i mom. C,
afseende tillökning af anslaget till pedagogierna, yttrade

Herr Emil Key: Jag skall inskränka mig till att anhålla om
afslag på denna punkt.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, afslog Kammaren
Utskottets ifrågavarande förslag.

Mom. D.

Beträffande Utskottets i detta mom. gjorda hemställan om förhöj-
ning i anslaget till högre lärarinneseminariet yttrade

Ang. löneför-
bättring för
elementar-
lärare m. m.

Herr A. Rundbäck: Jag anhåller om bifall till denna punkt på det skäl, att här icke kan vara fråga om några reformer såsom hinder för bifall.

(Forts.)

Herr Emil Key: Jag skall anhålla om afslag på den nu föredragna punkten.

Vidare yttrades icke. Kammaren afslog Utskottets förevarande hemställan.

Vidkommande Utskottets i samma mom. framställda förslag om tillökning af anslaget till folkskolelärareseminarierna anförde

Herr A. Rundbäck: Jag tillåter mig yrka bifall äfven till denna punkt på det skäl, jag nyss anförde.

Herr Emil Key: Jag anhåller om afslag på punkten.

Öfverläggningen förklarades slutad, hvarefter Utskottets nu ifrågasvarande hemställan jemväl blef af Kammaren afslagen.

Mom. E, F, G och H.

Biföllos.

Den vidare föredragningen af Stats-Utskottets föreliggande utlåtande uppskötts till nästa sammanträde.

§ 2.

Upplästes en till Herr Talmannen ankommen så lydande skrifvelse:

Till Herr Talmannen för Riksdagens Andra Kammare.

Herr Talman!

Den nya universitetsbyggnaden i Lund, till hvilken Riksdagen täckts bevilja anslag, står snart färdig, vittnande om det skydd och den uppmuntran, som den vetenskapliga forskningen och den högre undervisningen i vårt land åtnjutit af Konung och Riksdag. Redan nästkommande höst kan byggnaden tagas i begagnande, och invigningen af densamma kommer att ega rum å dag, hvilken längre fram bestämmes af Hans Majestät Konungen, som på Universitetets underdåniga förfrågan nådigt förklarar, att han vid detta tillfälle ernar vara närvarande, dermed beredande Universitetet en heder, som detsamma högt skattar och tacksamt erkänner. Detta Hans Majestät Konungens nådiga löfte har hos det Akademiska Konsistoriet väckt önskan att vid den enkla högtid, hvarmed denna invigning kommer att firas, äfven se närvarande representanter af Riksdagen, utan hvars välvilliga frikostighet denna byggnad icke kommit till stånd, och hos hvilken Universitetet sedan lång tid tillbaka står i så stor förbindelse.

Det Akademiska Konsistoriet vänder sig derföre genom mig till Eder, Herr Talman, med ödmjuk anhållan, att Ni måtte till Andra Kammaren framföra denna Universitetets fördragsfulla åstundan, så att Universitetet vid detta tillfälle kan få äran hellsa såväl Eder, Herr Talman, som de ombud, hvilka komma af Kammaren att till dess representanter utses.

När dagen för invigningen blir bestämd, skall jag hafva äran att derom meddela underrättelse åt de delegerade.

Å det större Akademiska Konsistoriets vägnar:

GUSTAF LJUNGGREN,
Lunds Universitets n. v. Rektor.

Lund den 26 April 1882.

J. Kreüger.

Herr vice Talmannen Ifvarsson yttrade: Då konsistorium i Lund välvilligt hedrat Riksdagens såväl talmän som Kamrar med en inbjudning att bevista den högtidlighet, som enligt den ingångna skrifvelsen förestår i Lund, tager jag mig friheten föreslå, att Kammaren måtte besluta att genom en deputation bevista högtidligheten. Jag vill icke framställa något förslag angående det antal ledamöter, som kunde vara lämpligt att för ändamålet utse, utan öfverlemnar detta åt andra. Jag endast hemställer, att Kammaren besluter att infinna sig genom deputerade.

Herr Thomasson: Instämmande med Herr vice Talmannen hemställer jag, att Kammaren ville, såsom redan skett i Första Kammaren, besluta att vid nämnda fest låta representera sig, utom af Herr Talmannen och Herr vice Talmannen, af trenne utaf Kammarens ledamöter samt åt Herr Talmannen uppdraga att framdeles bestämma dag för val af dessa tre.

Hvad Herr vice Talmannen och Herr Thomasson sålunda föreslagit bifölls af Kammaren.

§ 3.

Till bordläggning anmäldes:

Stats-Utskottets Utlåtanden:

N:o 53, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående de Kongl. teatrarne;

N:o 54, angående ombyggnad af riksdagshuset; och

N:o 55, i anledning af väckt motion om inköp eller förhyrande af f. d. gymnasiihusen å Riddarholmen;

Sammansatta Stats- och Bevillnings-Utskottets Utlåtande:

N:o 1, i anledning af väckt motion om aflåtande af underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t i fråga om nu stadgade stämmoböters utbytande mot en indrifningsafgift; samt

Bevillnings-Utskottets Memorial:

N:o 13, i anledning af Kamrarnes återremiss af 1:sta punkten af Utskottets Memorial N:o 9, afgifvet i anledning af dels Andra Kammarens återremiss af 2:dra punkten af Utskottets Betänkande N:o 5, angående hvitbetssockertillverkningsafgiften, dels Kamrarnes skiljaktiga beslut i afseende å 3:e punkten af samma betänkande; och

N:o 14, i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut rörande vissa punkter af Bevillnings-Utskottets Betänkande N:o 10, angående tullbevillningen.

Dessa ärenden skulle uppföras främst å den föredragningslista, som för nästa sammanträde komme att upprättas.

§ 4.

Herr *J. Andersson* i Häckenäs erhöll ledighet från riksdagsgörö-målen under 3 dagar från och med den 8 i denna månad.

Kammarens ledamöter åtskildes klockan $\frac{1}{4}$ 1 på natten.

In fidem.

H. A. Kolmodin.